

Lördagen den 30 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för den 29 dennes och protokollet för den 16 dennes e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 22 och 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 39, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Sjunde Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

2:dra punkten.

Friherre Nordenfalk: Innan jag vet, huruvida jag i afseende på denna punkt framställa något bestämdt yrkande eller ej, anhåller jag att få framställa en fråga till Herrar Ledamöter af Stats-Utskottet. I ett af de Statsråds-protokoll, hvilka såsom bilagor åtfölja den Kongl. Propositionen om Statsverkets tillstånd och behof, yttas nemligen, att, på grund af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 19 Juni 1866, Kongl. Maj:t beslutat att ifrågavarande anslag skulle uppföras såsom reservationsanslag. I denna skrifvelse hafva likväl Rikets Ständer begärt något helt annat; der står nemligen: »På grund häraf få Rikets Ständer i underdånighet anhålla, att förslag till utgiftsstaten för Post- och Tullverken måtte, i sammanhang med den öfriga statsregleringen till nästa riksdag afgifvas för att underkastas behörig pröfning och fastställelse, samt att derefter ifrågakommande förslag till ändringar i dessa stater likaledes framgent måtte i enahanda ordning, som för embetsverkens utgiftsstaten i allmänhet eger rum, varda för sagda ändamål Rikets Ständer delgifna.»

Då genom flera föregående beslut Kammaren visat sig mån om att det skulle finnas kontinuitet emellan Riksdagarne, får jag, med anledning af denna utaf sist församlade Rikets Ständer framställda begäran, hemställa, om Utskottet angående denna fråga erhållit tillfredsställande upplysning, huruvida antingen Kongl. Maj:t funnit sig icke kunna fästa uppmärksamhet vid hvad Rikets Ständer i detta hänseende begärt, eller om man ansett, att beslutanderätt i denna fråga ej tillkomme Riksdagen.

Herr Fåhræus: Förhållandet med den af Rikets Ständer vid sista riksdagen affåtna skrifvelse är verkligen sådant, det uppgafs af den

siste talaren. Med anledning häraf uppstod ock inom Utskottet fråga om man borde i Betänkandet särskildt omförmåla detta, och fästa uppmärksamheten derpå, att något förslag till aflöningsstat af Kongl. Maj:t icke blifvit Riksdagen delgifvit, men då härvid förekom, att uti den vid riksdagens början afgifna berättelse om hvad i Riket och dess styrelse sig tilldragit sedan sista riksdagen, upplysning meddelats, att Kongl. Maj:t från vederbörande embetsverk infordrat förslag till normalstat för att, med anledning af Rikets Ständer derom framställda önskan, framläggas för Riksdagen, beslöt Utskottet att dervid låta bero.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Herr Statsrådet Bredberg: Jag begärde ordet endast för att lemna de upplysningar, som den siste talaren afgifvit, och jag har därför icke något att tillägga till hvad som redan blifvit af honom anfördt.

Friherre Nordenfalk: Om jag rätt uppfattat den föregående talarens mening, innebar hans yttrande ett löfte, att en stat för Postverket vid nästa riksdag skulle blifva för Kamraren framlagd, och jag har därför icke något vidare att erinra vid denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, blef Utskottets förevarande hemställan af Kammaren bifallen.

3:dje punkten.

Momentet a.

Herr Ros: Af Kongl. Maj:ts Proposition, angående Statsverkets tillstånd och behof, har Kammaren inhemtat, att Skogsstyrelsen hos Kongl. Maj:t begärt, att det å denna Hufvudtitel anvisade reservationsanslag af 75,000 R:dr till skogsinstitutet, lägre skogskolor samt till skogsstaten hörande tjenstemäns aflöning måtte fortfarande få qvarstå. Kongl. Maj:t ansåg sig icke kunna bifalla denna begäran, men gick densamma så tillvida till mötes, att han till Riksdagen aflät hemställan, att de besparingar, som vid innevarande års utgång kunde återstå å detta anslag, måtte få af Skogsstyrelsen disponeras. Denna återstod, sådan den bör beräknas enligt de uti Statskontoret bekomna uppgifter, utgör, efter afdrag för några utgiftsposter, hvilka böra afgå från 1866 års reservationsanslag, 76,661 R:dr 91 öre, och då härtill lägges 1867 års anslag, 75,000 R:dr, så uppgår de för sistnämnda år disponibla tillgångarne å detta anslag till R:dr 151,661: 90.

Enligt särskilda Kongl. Bref skola af detta anslag utgå under år 1867 följande poster, nemligen:

till skogsstaten i Norrland	92,550 R:dr
» skogsstyrelsen	17,300 »
» skogsinstitutet	18,600 »
» Statens skogsskolor	22,950 »
» enskilda skogs- och landtbruksskolor	5,000 »
eller tillsammans	156,400 R:dr,

hvarigenom en brist uppstår af nära 5,000 R:dr, hvilken brist ytterligare torde komma att ökas genom andra utgifter, hvilka antingen äro eller blifva anvisade till utgående af detta anslag.

Den uppkommande bristen måste således godtgöras af skogsplanteringskassan; och från denna kassa skola dessutom från och med år 1868 utgå alla utgifter till skogsstaten, skogsläroverken och skogsförvaltningen. Kassans behållning utgjorde vid 1864 års slut — det sista året, för hvilket räkenskaperna äro afslutade — 366,064 R:dr 92 öre, en behållning, som jag tror mig kunna antaga vara mindre och ingalunda större vid 1867 års slut. Denna kassas inkomster hafva i medeltal under åren 1860—1864 utgjort 155,023 R:dr 8 öre, men enär uti detta belopp ingått ej obetydliga summor för åverkadt, i beslag taget och försåldt virke i norra orterna, och dessa åverkningar, genom en bättre kontroll af ett större antal tjenstemän, numera i väsendtlig mån upphört, så kan ej antagas, att denna inkomst varit lika stor under de sednare åren. Frågar man åter, hvarför denna inkomst ej ökat kassa-behållningen, så härleder sig detta från de årliga å kassan anvisade utgifter, hvilka icke utgått från Riksstatens Sjunde Hufvudtitel, nemligen till skogsstatens aflöning i södra och mellersta Sverige . 68,000 R:dr samt till andra utgifter för skogsförvaltningen, approximativt beräknade efter medeltalet af utgifterna under åren 1860—1864, men hvilka torde i sjelfva verket under de sednare åren uppgått till vida högre belopp 72,000 »
således tillsammans 140,000 R:dr.

Utom andra utgiftsposter, hvilka af mig nu ej kunna uppgifvas, må dock omnämnas, att under sistlidne år utanordnades till bestridande af kostnaderna för afvittring utaf åtskilliga stockfångstområden åt sågverk i Norrland 30,000 R:dr, hvarförutom 50,000 R:dr blifvit afsatta såsom fond till förskotter i och för indelning af boställsskogar.

Enär således från denna kassa under år 1868 skola utgå ej blott de af mig redan uppgifna summor, nemligen de som utbetalas af anslaget å Riksstatens Sjunde Hufvudtitel, 156,400 R:dr, och de 140,500 R:dr, som jag antagit hafva utgått från ifrågavarande kassa, utan äfven sannolikt flera oförutsedda utgifter, hvartill må räknas skäligen löneförbättringar åt skogsstatens svagt aflönade tjenstemän och betjente, saknar jag icke anledning att befara, det kassans tillgångar icke förslå till betäckande af 1868 års omkostnader, äfven om jag beräknar auktionsbeloppen för skogsförsäljningar i Norrland, som först år 1868 tillfaller skogsplanteringskassan, till 100,000 R:dr, eller således till ett vida större belopp, än hvartill de uppgingo sistlidna år.

Jag har velat upplysa om dessa förhållanden, och kan icke finna det lämpligt, att, under det de öfriga förvaltande verken fått disponera de medel, som varit att tillgå på de åt dem anvisade fonder, man nu, sedan man begynt att verkligen göra något för skogsodlingen, skall undandraga Skogsstyrelsen de tillgångar, som för dess verksamhet äro nödiga. Det tillhör visserligen icke mig, med den ställning jag har till frågan, att begära återremiss på den föredragna punkten, men jag har velat nämna detta, på det att de framställningar, som Kongl. Maj:t tvifvelsutän nödgas i detta ämne göra till kommande Riksdag, icke må blifva alltför olika, emot hvad man möjligen väntat sig.

Grefve Mörner, Carl Göran: Efter hvad den föregående talaren nämnt, synes mig, att, om man icke vill hämma Jägeristaten uti dess efter en långvarig dvala nu började gagnande verksamhet, är det icke lämpligt undandraga Skogsstyrelsen ifrågavarande medel. Anledning till denna föreställning hemtar jag äfven ur den motivering, som, enligt de vid Kongl. Maj:ts Proposition fogade Statsråds-protokoll, vederbörande Departementschef lagt till grund för sin framställning, och hvari yttras, att efter all sannolikhet det ifrågavarande anslaget efter 1867 års slut icke vidare skulle vara för ändamålet behöfligt.

Jag ber att med afseende häruppå få påminna om den utredning af verkningarne af den sista skogslagstiftningen, som i tidningarne stått att läsa. Skogsstyrelsen hade begärt, att, vid blifvande auktioner å stämpladt virke, ett minimipris, ungefär motsvarande den förut fastställda stubböresafgiften, skulle få bestämmas för att, då icke någon större konkurrens var möjlig att förutsätta, priset icke måtte alltför mycket nedtryckas. Detta förslag ogillades likväl af Regeringen, och följden har blifvit, att inkomsterna för det vid dessa auktioner sålda virke stadnat vid vida mindre belopp, än hvad de s. k. stubböresmedlen förr utgjorde. Det är tydligt, att så skulle blifva händelsen, när man i de norra orterna sålde träden på roten att huggas af köparne. Det är ej många, som kunna åtaga sig en sådan spekulation, utan den måste öfverlemnas åt de stora sågverksbolagen, hvilka lätt kunna sammansätta sig för att nedtrycka priset. Då suppositionen, att inkomsterna skulle stiga, således visat sig icke gå i fullbordan, och grunden för antagandet fallit bort, tror jag icke att man kan fortsätta den byggnad, man på nämnda grund velat uppföra.

En annan omständighet, som icke nämndes af den föregående talaren, men hvilken jag med visshet känner, vill jag äfven påpeka. Det finnes nemligen en kassa för flygsandsfältens planterande. Man skulle tro, att den äfven då borde för detta ändamål användas, men så är icke förhållandet. Statskontoret har nemligen fått befallning att af denna fond icke verkställa några utbetalningar, utan den förräntas af Statskontoret och räntorna på densamma uppläggas, under det kostnaderna för flygsandsfältens vård och besäende bekostas af skogsplanteringskassan. Jag skulle tro att i en tid, då man har brist på tillgångar till det nödvändigaste, det ej är lämpligt att hafva dylika små särskilda fonder, som endast förräntas, utan att man vet för hvad ändamål.

Jag anhåller om återremiss af den föredragna punkten.

Friherre af Ugglas: Efter den utredning, som lemnades af den förste talaren, vill jag förena mig i det yrkande om återremiss, som blifvit framställt af Grefve Mörner. Man må önska att göra hvilka besparingar som helst, så tror jag likväl, att det skulle vara en misshälfning att indraga det anslag, som här är i fråga, såvida derigenom Skogsstyrelsen skulle störas i sin verksamhet.

Den förste talaren har visat, att Skogsstyrelsen icke kunde bestrida 1868 års utgifter med de inkomster, som under samma år inflyta. Såsom styresman öfver ett län kan jag intyga, att under de sednaste åren mycket arbete der blifvit nedlagdt på skogarnes återväxt, och att mycket mera omsorg om skogarnes skötsel börjat öfverallt visa sig. Det

synes mig derföre, som om man borde betrygga Skogsstyrelsen i fortsättningen af denna dess gagnande verksamhet, och att man af intresse för skogshushållningen äfven borde vara betänkt att förbättra de underlydande tjänstemännens ställning. · Då Skogsstyrelsens inkomster, utan detta anslag, nu icke förslå att betäcka de utgifter, som torde ifrågakomma, så tror jag det vara viktigt att bibehålla detta anslag, och i denna syftning anhåller jag om återremiss.

Herr Wærn: Jag vill icke motsätta mig en återremiss, för den händelse, att detta anslag skulle fortfarande vara för Skogsstyrelsen nödigt, men i afseende å de anmärkningar, som en talare framställt mot de genom Kongl. Förordningen den 21 December 1865 föreskrifna auktionerna, vill jag på det bestämdaste yrka, att man icke måtte öfvergifva det derigenom införda system, innan man försökt det, så att man deraf vunnit tillräcklig erfarenhet. För min del tror jag, att det kommer att i lyckas ganska väl, men i hvarje fall bör man icke antaga och omedelbart derefter åter öfvergifva systemer, derföre att icke första försöket uppfyllt de förhoppningar, man derom gjort sig. Är systemet en gång antaget, så bör ock dermed fortsättas, tilldess en verklig, och för dess bedömande tillfyllestgörande, erfarenhet vunnits.

Grefve Mörner: Enligt min tanke, bör man sätta en damm emot de sammansättningar af några få spekulanter, som hittills kunnat ega rum. Man har erinrat om de stora summor, som influtit för virke, som tagits i beslag inom de Norrländska länen. Denna inkomstkälla har man först under de sednare åren fått reda på. När en af de nuvarande representanterne för Kronobergs län kom såsom landshöfding till Umeå, anmälde han hos Kongl. Maj:t, att af dylika medel en högst betydlig kassa hade samlats uti länets räuteri, och anhöll att den skulle få öfverlemnas till skogsplanteringskassan. Denna anhållan bifölls, och sedan man på detta sätt erhållit underrättelse om förhållandet, meddelades befallning till Konungens Befallningshafvande i Norrbottens län att inkomma med upplysning, huruvida äfven der några dylika medel blifvit samlade, och att desamma i sådan händelse till Statskontoret insända, för att skogsplanteringskassan tillgodokomma; hvarjemte föreskrift lemnades, att, då i framtiden en behållning af, om jag minnes rätt, 15,000 R:dr, utaf dylika medel samlats i något af nämnda läns ränterier, densamma genast till skogsplanteringskassan aflemna.

Friherre Sprengtporten: Lika med föregående talare, önskar jag, att skogsförvaltningen icke måtte störas i sin gång. I de af den förste värde talaren meddelade upplysningar saknade jag helt och hållet allt yttrande om boställsskogarne. Vi hafva likväl feu tusen boställshemman, hvilkas innehafvare hafva endast rätt att begagna dessa hemmansskogar till boställets behof, och då många af dessa hemman hafva betydlig skog, borde väl årliga afverkningen af öfverskottet gifva en inkomst, som bort tagas i betraktande såsom en tillgång till bestridande af skogsplanteringskassans utgifter. Det vore önskligt, om den värde talaren, som först yttrade sig, ville härom lemna någon upplysning. För öfrigt anhåller jag om återremiss.

Herr von Ehrenheim: För den händelse Kammaren skulle vilja ytterligare för ett år ställa det ifrågavarande anslaget till Kongl. Maj:ts disposition, har jag icke något att deremot erinra, men jag anhåller, att få med några ord förklara anledningen till den af Kongl. Maj:t i detta ämne gjorda framställning. Redan vid sista riksdagen yttrades i Kongl. Maj:ts Proposition, angående Statsverkets tillstånd och behof, att detta anslag enligt all sannolikhet skulle efter 1867 års slut icke vidare vara för ändamålet behöfligt, och det är naturligt, att, då kronoskogarne äro en värdeegande statsegendom, som med det snaraste bör kunna uppbringas till den afkastning, att något bidrag af Statsverket till deras vård icke vidare behöfves; så har Kongl. Maj:t ansett Sig nu böra infria ofvannämnda löfte.

Det är sannt, att de det sista året verkställda afverkningsauktioner icke gäfvö ett så gynnsamt resultat, som man hade hoppats, men detta berodde ytterst derpå, att Konungens Befallningshafvande ansågo sig icke ega rättighet att pröfva och förkasta de gjorda anbuden. Nu har likväl Kongl. Maj:t meddelat den förklaring, att de ega pröfva auktionsanbuden, och, i händelse de befinnas alltför låga, anställa ny auktion, och torde det vara anledning hoppas, att, med denna rättighet för Befallningshafvandena, auktionerna framdeles skola gifva bättre resultat.

Herr Almquist, Erik Victor: Jag har begärt ordet, endast för att göra ett tillägg till den förste talarens uppgifter. Det är nemligen ett särskilt skäl, hvarföre afkastningen af de Norrländska skogarne numera icke kan blifva så hög som förr. Jemlikt 1865 års Kongl. Bref, erhålla hemmansbrukare inom ett visst område utsyning af skogsalster, utan att derför erlägga annan afgift, än ersättning för utsyningskostnaden; då deremot förr stubböresafgift för äfven till dylika åboer utsynadt virke erlades. Enligt sednaste femårsberättelserna från Konungens Befallningshafvande i Norrbottens län, synes, att år 1865 utsynades 52,500 träd. Ehuru jag icke är i tillfälle att kunna med bestämdhet uppgifva proportionen, tror jag likväl, att omkring hälften deraf belöper sig på åboer, hvilka numera äro berättigade att efter utsyning erhålla virke, utan att derför erlägga stubböresafgift. I följd deraf måste en minskning i inkomsterna uppstå, om icke antingen för den å auktion försålta skogen erhålles högre pris än hvad som förut erlades i stubböresafgift, eller om en större mängd virke afverkas. Hvad priset angår, hoppas jag, att, genom den förklaring Kongl. Maj:t gifvit på den nya Skogsstadgan, densamma skall blifva högre än vid de första auktionerna. Detta visade sig äfven vara förhållandet vid åtskilliga auktioner, som efter meddelandet af denna lagförklaring höllos i Westerbotens län, hvarest man uppskjutit desamma på någon tid. Priserna uppgingo vid dessa auktioner till ungefärligen samma belopp, som utgått i stubböresafgift; men då högre pris än stubböresafgiften icke är att påräkna, synes mig, att inkomsten af dessa skogar icke kan i någon betydlig mån förhöjas. Af dessa skäl, och då skogarnas vård och tillsyn skola bestridas af skogsplanteringskassans medel, och en bristande tillsyn skulle utöfva ett menligt inflytande, synnerligen i de båda nordligaste länen, så vill jag förena mig med de talare, som yr-

kat återremiss, hvarigenom jag icke anser, att man bör åsyfta någon återgång i systemet, utan endast att erhålla tillräckliga medel för åstadkommande af ändamålsenlig vård om skogarne i landet.

Grefve Hamilton, Henning: Sedan under mera än 100 år klagan försports öfver den alltmära tilltagande skogsförödelsen, började för omkring 20 år sedan denna fråga att allvarsamt oroa allmänheten. Rikets Ständer togo frågan om hand, motioner väcktes i ämnet, en skogskomité tillsattes, och frågan erhöi en utredning, som den tilldessa saknat.

Under striden om dessa ärenden gjorde sig tvänne olika åsichter gällande om bästa sättet att hejda skogsförödelsen; den ena, att detta mål endast kunde vinnas genom inskränkningar i den enskildes dispositionsrätt öfver sin skog, den andra, att en bättre hushållning och vård af skogen borde sökas derigenom, att Kronan i första hand vårdade sin skog bättre, och kunskap om skogsskötseln spriddes, samt ett tillräckligt antal skogstjenstemän tillsattes, för att med råd och upplysningar tillhandagå de enskilde skogsegarne. Denna sednare åsigt gjorde sig gällande, och jag anser den äfven såsom den riktigaste; men om man af dess tillämpning skall erhålla de frukter, man väntat, icke blott bättre vård af Kronans skogar, utan äfven af de enskildes, så är det nödigt att icke sätta Skogsstyrelsen på en sådan förknappningsstat, att de åtgärder, som äro tjenliga, icke kunna vidtagas. Jag tror, att de utgifter, vi i detta hänseende få vidkännas, skola ganska snart rikligen ersättas af de frukter, vi deraf få skörda. Det är således icke en utgift, som spårlöst försvinner, utan en, hvaraf vi hoppas att landet skall hemta riklig nytta, och jag får därför förena mig med dem, som yrkat återremiss af den föredragna punkten. Jag vill blott i afseende å en talares yttrande om boställsskogarne tillägga, att det är klart, att man för de kostnader, som äro förenade med de under de sednaste åren vidtagna åtgärder för vården af boställsskogarne, icke snart kan påräkna en ersättning genom afkomsten af dessa skogar, och att, ehuru denna, enligt 24 § i 1866 års nådiga Kungörelse, för en del boställsskogar lemnas till Skogsstyrelsen, någon sådan inkomst icke hitills influerat och icke heller under år 1868 kan komma att till betydligare be-
lopp inflyta.

Herr Fåhræus: Ehuru jag icke underkänner vigten af de upplysningar, som lemnats af chefen för Skogsstyrelsen, tror jag likväl, att man äfven bör fästa någon vikt vid hvad som förut blifvit åtgjordt i denna fråga. Vid sista riksdagen, då stubböresmedlen öfverlemnades till skogsplanteringskassan, skedde det på grund af det antagande, att det ifrågavarande reservationsanslaget derigenom skulle för framtiden kunna indragas, och säkert är, att det var endast denna förutsättning, som gjorde det möjligt, att, åtminstone inom Stats-Utskottet, vinna pluralitet för den mening, att stubböresmedlen till skogsplanteringskassan borde öfverlemnas. Under sådana förhållanden skulle det ej varit med grannlagenheten öfverensstämmande, om Regeringen föreslagit bibehållande af detta anslag, och äfven om det skett, hade Stats-Utskottet svårigen kunnat tillstyrka bifall till detsamma.

Inom Stats-Utskottet har jag delat majoritetens öfvertygelse, och jag tror icke, att någon annan af Kammarens ledamöter skulle kunnat förfara annorlunda i detta fall. Inom Utskottet voro visserligen de upplysningar tillgängliga, som chefen för skogsinstitutet meddelat Regeringen, men de voro icke så fullständiga, som de vi nu fått, ehuru fullt tillräckliga.

Det beslut, som Utskottet tillstyrkt Kammaren att fatta, grundar sig på den förutsättning, att, om någon brist skulle uppstå under första året, eller Skogsstyrelsen få vidkännas sådana utgifter, att man kunde förutse, att de icke för framtiden kunde bestridas af skogsplanteringskassan, det vore lätt, att efter ett års erfarenhet Kongl. Maj:t öfverlemnade ärendet till Riksdagens behandling, då man finge bereda skogsplanteringskassan någon ersättning för möjligen inträffad minskning eller ock bevilja en tillökning i de anslag, som af Skogsstyrelsen disponeras. Efter det jag sålunda redogjort för min åsigt i frågan, anhåller jag blott att få tillägga den förklaring, att jag icke vill motsätta mig en återremiss.

Herr Ros: Om jag rätt uppfattat Friherre Sprengtporten, ifrågasatte han, om icke någon inkomst ifrån boställsskogarne skulle komma Skogsstyrelsen tillgodo. I sitt första förslag till organisation af skogsväsendet beräknade Skogsstyrelsen denna inkomst, såvidt jag nu kan minnas, till 50,000 R:dr, men sedermera hafva Rikets Ständer för deras del beslutat, att den icke skulle tagas med i beräkningen, utan afkastningen af dessa skogar till en del tillfalla boställshafvarne samt boställsdirektioner och löneregleringsfonder, och till en del användas till betäckande af omkostnaderna för boställsskogarnes vård och skötsel.

Herr Storckenfeldt: Jag hade trott mig i denna punkt finna en fågel Fenix, och det förundrar mig, att den icke rönt något vänligt emottagande. Kongl. Maj:t har nemligen förklarat, att för framtiden det anslag, som hittills utgått till Skogsstyrelsen, icke vidare behöfdes. Jag är tacksam för denna framställning från högsta ort och för det beslut Stats-Utskottet tillstyrkt Kammaren att i denna fråga fatta; och då jag ej kan föreställa mig, att den nådiga framställningen blifvit gjord, utan efter Skogsstyrelsens hörande och på tillstyrkande af densamma, så anhåller jag om bifall till Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Friherre Sprengtporten: Såsom jag anhöll, har Herr Ros förfullständigt de uppgifter han lemnat med den upplysning, att Statens inkomster af boställsskogarne ursprungligen beräknats till 50,000 R:dr. Då jag hoppats, att denna inkomst skulle komma skogsväsendet tillgodo, finner jag emellertid, att jag misstagit mig, enär det blifvit upplyst, att inkomsten af boställsskogarne afståtts till boställsinnehafvarne på så sätt, att dessas inkomster blifvit bestämda att användas till löneregleringar inom de respektive embetsmanna-korpserna. Jag fattar icke denna anordning, hvarken ur administrativ eller rättssynpunkt; men då den numera icke kan ändras, och då en brist skulle uppstå för Skogsstyrelsen, såvida icke det å Riksstaten uppförda anslag finge af styrelsen disponeras, fortfar jag i mitt yrkande om återremiss.

Grefve Mörner: Med anledning af Herr Storckenfeldts yttrande får jag endast bedja honom taga kännedom om Kongl. Maj:ts Proposition, angående Statsverkets tillstånd och behof, der han i Bilagan N:o 6 pag. 17 skall finna upplysning om att chefen för Skogsstyrelsen verkligen begärt, att detta anslag måtte få bibehållas. Det är således icke på grund af Skogsstyrelsens utlåtande, som det borttagits.

I anledning af frågan om inkomsterna från boställsskogarne tror jag, att upplysning derom kan vinnas i Statskontoret, hvarest man nu som bäst håller på att ordna ett bokhålleri, som, då det hinner behörigen utveckla sig, torde blifva ganska vidlyftigt, och hvilket går ut på att särskildt för hvarje boställe, hvarifrån skog genom jägeri-betjeningens försorg förtryttas, bokföra och förränta de medel, som för de försälda skogseffekterna inflyta. När detta bokhålleri väl blir färdigt, torde vi få kännedom derom, om ej på annat sätt, så genom de Propositioner, som torde komma att göras om anslag för den förökade tjenstemannapersonal, som kan behövas för att sköta detsamma.

Friherre af Ugglas: Jag begärde ordet för att upplysa, att, efter hvad Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet innehåller, Skogsstyrelsen uttryckligen begärt att fortfarande få behålla ifrågakomma reservationsanslag. Att Regeringen icke kunde derom göra framställning, finner jag helt naturligt, då Regeringen vid sista riksdagen förklarar, att, derest de s. k. stubbörasmedlen till skogsplanteringskassan finge ingå, nämnda reservationsanslag icke mera skulle vara behöfligt. Men jag anser det ock vara alldeles i sin ordning, att, sedan Riksdagen fått upplysning, att de medel, hvaröfver skogsplanteringskassan har att förfoga, icke förslå till de utgifter, den skall bestrida, Riksdagen medgifver, att reservationsanslaget får utgå ännu ett år.

Hvad angår frågan om de inkomster, som boställsskogarne kunna lemna, förhåller det sig dermed sålunda, att, enligt sista momentet i 24 § af Kongl. Förordningen den 29 Juni 1866, angående hushållningen med de allmänna skogarne i Riket, den behållna afkomsten af boställes skog, som ej tillfaller boställshafvaren, disponeras vid militieboställen af vederbörande boställsdirektion, användes vid de ekklesiasfika boställena, i öfverensstämmelse med Kongl. Förordningen den 11 Juli 1862, till bidrag vid reglerande af presterskapets inkomster, och ingår för landshöfdingeboställen till landshöfdinge-regleringsfonden, men tillfaller i öfriga fall Skogsstyrelsen. Utom det att de boställen, som icke i denna § äro omnämnda, äro jemförelsevis ganska få och ej stora, kan vid det förhållande, att en ordnad skogshushållning skall med deras liksom öfriga boställes skogar vidtagas, och denna anordning kommer att medföra icke obetydliga utgifter, omöjligt någon inkomst af dem vara att påräkna för år 1868.

Jag instämmer i yrkandet om återremiss.

Herr Ros: Jag är hufvudsakligen förekommen af Friherre af Ugglas, och anhåller att till hvad han sagt blott få tillägga det, att jag, då jag sist hade ordet, glömde upplysa, att någon inkomst verkligen kan tillfalla Skogsstyrelsen från civila boställsskogar; men då dessa boställen äro få till antalet och skogarne af ringa omfång samt många boställen

indragna till Statsverket, i hvilket fall afkastningen af skogen jemte arrendemedlen ingå till Statskontoret, så blir sannolikt den inkomst, som tillfaller Skogsstyrelsen eller skogsplanterings-kassan ganska ringa.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande moment och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall detsamma, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Momentet b.

Friherre af Ugglas: Då Kammarern beslutat återremittera mom. a i denna punkt, följer, att jemväl mom. b måste återremitteras, hvilket jag härmed får yrka.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

4:de och 5:te punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

6:te punkten.

Herr vice Talmannen: Med anledning af Kammarerns beslut rörande 3:dje punkten i detta Betänkande, får jag hemställa, om icke jemväl nu förevarande punkt bör återremitteras.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och punkten återförvisades.

7:de punkten.

Friherre Hamilton: Ehuru väl jag vet, att det är svårt att kunna förmå Kammarern att afslå ett anslag, som blifvit af Kongl. Maj:t begärdt och af Stats-Utskottet tillstyrkt, så har jag dock, i betraktande deraf, att här är fråga om ett betydligt anslag och något öfverskott icke finnes i Statens inkomster, ansett mig böra motsätta mig hvad Utskottet här tillstyrkt. Det förefaller mig verkligen, som om det ifrågasatta anslaget vore för ändamålet väl stort. Den, som besökt våra landsortstäder, finner, att der äro många ganska vackra hus, hvilka blifvit uppförda säkerligen med mycket mindre kostnad, än hvad man ansett här behöfva åtgå. Det passar ej väl öfverens med tidens åsigtter och seder att uppföra palatser åt Kronans embetsmän. Icke heller är det behöfligt, liksom jag icke kan tro, att det skall vara treffligt för en landshöfding att skola nödgas möblera ett dylikt palats. Att emellertid något måste vidgöras för att skaffa bostad åt landshöfdingen i Carlstads län och lokal för länsstyrelsen i öfrigt är tydligt. Men kan ej detta låta sig göras på annat sätt än det nu föreslagna? Man har sagt, att i Carlstad skall

finnas ett stort hus, fordom tillhörigt General Löwenhjelm, men numera staden, hvilket skulle kunna passa till landshöfdingeresidens. Det vore väl ej omöjligt att få köpa detta hus, hvarför köpeskillingen säkerligen skulle blifva betydligt lägre än det nu tillstyrkta anslaget. Man kan väl invända, att nämnda hus icke är till ändamålet lämpligt, emedan det är trädhus. Men det vore väl ej omöjligt att under detsamma anbringa brandfria hvalf till förvaringsrum för en del dyrbara effekter.

På grund af hvad jag sålunda anför, får jag yrka, att denna punkt måtte återremitteras, med anmälan till Stats-Utskottet, att Kammarern vore benägen att bevilja ett års hyresmedel för anskaffande af bostad åt landshöfdingen och lokal åt den öfriga länsstyrelsen, och med anmodan till Utskottet att uppgöra förslag till underdånig skrifvelse med anhållan, att undersökning måtte göras, huruvida icke lämpligt landshöfdingeresidens kunde anskaffas på annat sätt, än nu föreslaget blifvit.

Herr Uggla: Jag hör visserligen icke till dem, som vill förorda stora, men icke oundvikliga anslag. Jag tror dock, att detta anslag är ett af de mest behöfliga vid denna riksdag. I Carlstad finnes för närvarande hvarken bostad för landshöfdingen eller lokal för länsstyrelsens embetsverk. Alltsedan branden hafva embetsverken varit på ambulatorisk fot; och landstinget har måst hafva sina sessioner på en landtegendom i stadens grannskap, dermed man icke kan fortfara mer än på sin höjd ett år, emedan egendomen, som tillhör flera arfvingar, skall realiseras. Man kan väl således icke rimligen bestrida behovet af ett nytt landshöfdingeresidens i Carlstad. En talare har häntydtt derpå, att det s. k. Löwenhjelmiska huset i Carlstad kunde inredas till landshöfdingeresidens; men jag har noga kännedom om detta hus, och kan försäkra, att det på intet sätt är lämpligt till residens, då det är hoplappadt af en del gamla och nya hus.

I sitt Utåtande säger Utskottet, att det icke kunnat undgå att anmärka, hurusom den, enligt Öfverintendentsembetets material- och kostnadsförslag, för ifrågavarande nybyggnad erforderliga summa synes vara högre, än som kan antagas vara af verkligt behof påkallad. Med all aktning för Stats-Utskottets insigter i byggnadskonsten, får jag dock förklara, att jag har mera förtroende för de embetsmän, som uppgjort ifrågavarande kostnadsförslag. För öfrigt vill jag blott upplysningsvis nämna, att orsaken, hvarför kostnaden för residenset är så stor, ligger till betydlig del deri, att grunden i Carlstad är så dålig att bygga på, och att det derför fordras mycket arbete och kostnad, innan tillräckligt säker grund blir lagd.

Emellertid yrkar jag icke bifall till Kongl. Maj:ts förslag, utan endast till hvad Utskottet tillstyrkt.

Herr von Ehrenheim: Sedan det gamla landshöfdingeresidenset i Carlstad uppbrunnit och länsstyrelsens lokaler måst inrymmas på tre olika ställen, kan det väl ej bestridas, att behovet af ett nytt landshöfdingeresidens är ovedersägligt. Ränteriet ligger i en särskild lokal med isolerad läge, hvilket väl måste anses vara en stor olägenhet, då man besinnar, hvilka dyrbara saker der skola förvaras. Öfriga embetslokaler äro inrymda i en lägenhet med namnet Claraborg, som visser-

ligen är rymlig, men i hvilken jemväl finnas postkontor och gästgifveri, hvarigenom dessa lokaler jemt äro utsatta för eldfara. Landshöfdingens enskilda bostad, som består af blott sex rum och kök, men ändock kostar 1,100 R:dr i hyra om året, är för en person i hans ställning, och med hans skyldighet att representera, alldeles otillräcklig. Behovet af ett nytt residens är således i hög grad tvingande och om det föreslagna huset, som man kallat ett palats, är stort, så må man erinra, att det inrymmer, jemte landshöfdingens bostad, äfven alla länsstyrelsens många embetslokaler, hvilka fordra ej ringa utrymme. Ingen anledning förefinnes att något lämpligt enskildt hus skulle kunna hyras eller köpas, och att det s. k. Löwenhjelmiska huset icke är lämpligt till residens, har en talare, som eger närmare kändedom om detta hus än jag, förklarat, så att jag i det hänseendet icke behöfver något vidare tillägga.

Emot den nedsättning i summan, som Utskottet föreslagit, har jag deremot ej något att invända, emedan det visat sig, sedan den Kongl. Propositionen afgafs, att hus i Carlstad blifvit i anseende till låga pris på materialier öfvvertagna på entreprenad till pris, som betydligt understigit kostnadsförslagen. Jag anhåller således om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Geijer: Jag är hufvudsakligen förekommen af de två siste talarne, hvarför jag blott har några få ord att tillägga.

Den talare, som yrkade frågans återremitterande, har påstått, att kostnaden för residensets uppförande skulle vara för stor. Jag tror icke det, utan fastmer, att Utskottet nedsatt kostnaden till så lågt belopp, som det varit möjligt.

Samme talare har jemväl yttrat, att man icke borde bygga palatser åt Kronans embetsmän. Men enligt ritningen är det föreslagna residenset icke något palats, utan ett tvåvåningshus, hvarest skola, jemte bostad åt landshöfdingen, inrymmas länsstyrelsens alla embetslokaler. Den nuvarande lokalen för landtränteriet är isynnerhet högst bedröflig. Med anledning deraf, att den hade ett isolerat läge, lät man till en början i ett rum utanför ränteriet inreda ett polisvaktkontor. Numera är detta kontor flyttadt; och ränteriet med alla dess dyrbarheter är åter utan skydd.

Slutligen får jag erinra den talare, som trodde, att man skulle kunna få hyra nödiga lokaler, att det måste vara förenadt med stora svårigheter, om icke rent af omöjligt, att få hyra lokaler i en stad, som nära på helt och hållet nedbrunnit.

Jag yrkar på bifall till Utskottets förslag.

Friherre Hamilton: Jag har begärt ordet, för att bemöta några af de mot mitt anförande gjorda anmärkningar. Hvad man yttrat derom att grunden i Carlstad skulle vara så dålig, och derföre grundläggningen till det nya residenset blefve så dyrbar, synes mig just vara en anledning till att icke i Carlstad uppföra stora byggnader. Att i det s. k. Löwenhjelmiska huset kunnat inrymmas, jemte länsstyrelsens embetslokaler, postkontor och gästgifveri, måtte väl bevisa, att detta hus är ganska rymligt; och hvarför skulle det icke då kunna apteras till residens?

dens? Då vi vid denna riksdag *måste* se till, att stora anslag, som kunna undvikas, icke beviljas, och räntan å det kapital, som till residensets uppförande skulle åtgå, utgör 8,000 R:dr, men man därför ovilkorligen skulle kunna få hyra lämplig lokal, hemställer jag, om man ej borde för denna gång stanna vid att bevilja hyresmedel. Af flera skäl tror jag, att man väl kunde lyssna till min förut gjorda framställning, hvarföre jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr Schartau: Det är mycket vanligt, att, när fråga förekommer, rörande beviljande af anslag till ett eller annat ändamål i landsorten, dessa på det lifligaste förordas af representanter från den ort, som skulle hafva gagn af anslaget. Så har äfven förhållandet varit nu. Men man bör från frågan afsöndra alla dylika sympathier. Jag kan naturligtvis icke hafva några sådana; men mig synes i allt fall, som om man icke skäligen kunde förneka det af Stats-Utskottet tillstyrkta anslaget. Det anslag, Kongl. Maj:t begärt, syntes vara nog högt. Detta har ock Utskottet funnit och nedsatt det med icke mindre än 42,000 R:dr R:mt. Det är naturligt, att den representant, som ej närmare känner orten, icke kan bedöma, om ej en bättre grund, än den som blifvit ifrågasatt för det nya residenset, kunde inköpas. Då likväl en representant från trakten uppgifvit, att grunden i Carlstad i allmänhet är dålig att bygga på, så blefve det väl ej bättre, om man förskaffade sig en annan tomt än den man förut tänkt använda. Jag tror derföre, att det är lämpligast, att man bifaller Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen, upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till densamma och, då dervid svarades talrika ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Friherre Hamilton begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 7:de punkten af Ut-låtandet N:o 39, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren denna hemställan.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 21.

8:de och 9:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

Riksd. Prot. 1 Afd.

Momentet a.

Bifölls.

Momentet b.

Herr Schartau: Lika nödvändigt jag funnit det vara att fortfarande bevilja det under litt. a omförmälda anslag, lika önskligt har jag ansett det vara, att en åtgärd vidtogs från Representationens sida för att uttala dess önskan, att ön St Barthelemy måtte från oss snart vardas afhänd. Utskottet säger, att detta ämne förevarit, och att Rikets Ständer redan vid riksdagen 1844—1845 i underdånighet uppdragit åt Kongl. Maj:t att om öns afhändande gå i författning. Jag finner för min del just i den omständigheten, att frågan icke på mer än tjugo år förevarit, en anledning att i ämnet göra en ny underdånig framställning; och jag tror tillika, att det icke kan vara ovälkommet för Regeringen att få en ny erinran i berörda syftning. Jag är långt ifrån att vilja understödja motionärens plan att lemna ön åt sig sjelf, hvilket troligtvis skulle göra den till ett röfvarenäste, men jag har föreställt mig, att någon af de magter, som hafva besittningar i Westindien, eller Förenta Staternas mäktiga republik skulle kunna på billiga vilkor vilja taga emot ön såsom en present, kanske skulle till exempel Danmark ej hafva något emot att få hissa sin flagga på ön i stället för den gamla Svenska. Äfven om vi skulle lemna bort ön utan något vederlag, vore det i allt fall för Staten en vinst af en half million, hvilket visserligen icke är att förakta. Det bidrag, som Sverige lemna till betäckande af kostnaden för öns administration uppgår nemligen nu och har under flera år uppgått till ett årligt belopp af 25,000 R:dr R:mt. Jag får därför hemställa, om icke denna fråga borde återremitteras i den syftningen, att Stats-Utskottet anmodades inkomma med förslag till underdånig skrifvelse, att Kongl. Maj:t måtte taga frågan om öns afhändande i förnyadt öfvervägande.

H. Exc. Herr Grefve Manderström: Till en början ber jag att få förklara, att den underdåniga framställning, som Rikets Ständer vid 1844—1845 årens riksdag gjorde derom, att åtgärder måtte vidtagas för ön St Barthelemy's afträdande till någon främmande magt, ej blifvit af Kongl. Maj:ts Regering förbisedd eller glömd. Men denna sak företer ej obetydliga svårigheter. Först och främst får jag erkänna, att det förefaller mig särdeles motbjudande att till salu utbjuda en besittning, som tillhört Svenska Kronan sedan år 1783, utan att Riket någon enda gång under denna tid haft ringaste skäl att beklaga sig öfver öns förhållande till moderlandet, utan tvärtom ofta rönt prof af dess innevänares största tillgifvenhet. Äfven torde vi böra påminna oss, att det funnits tider, då besittningen af denna ö icke gestaltat sig så ofördelaktigt, som nu på sednare åren, till följd af förändrade politiska förhållanden. Det har verkligen funnits tider, då inkomsterna från ön betydligt öfverstego utgifterna. Om jag icke minnes orätt, lemnade Kongl. Maj:t vid 1815 års riksdag till Ständerna ett öfverskott af öns inkomster, uppgående till 318,000 R:dr B:ko, eller i det närmaste den summa, hvaraf räntan numera åtgår till betäckande af öns förvaltningskostnader.

Huruvida den tid åter kan komma, då ön kan lemna någon behållen inkomst, derom vill jag nu ej ingå i bedömande. Möjligt kan det vara, men jag tror icke, att man dervid kan fästa någon säker förhoppning. Emellertid har Kongl. Maj:t vid flera tillfällen varit betänkt på att ställa så, att denna koloni kunde öfverlemnas till annan vänskaplig magt, hvarvid dock Kongl. Maj:t tillika ansett sig skyldig tillse, att ön icke genom öfverlåtelsen blefve lidande. För åtta eller tio år sedan var det verkligen fråga om att öfverlåta den till en främmande magt, men då, vid närmare förhandlingar, det befanns, att afsigten med förvärfvandet af denna besittning var att göra den till en straffkoloni; kunde naturligtvis icke Kongl. Maj:t medgifva öfverlåtandet, ty det hade varit att illa löna öns gamla tillgifvenhet emot moderlandet. Vid ett annat tillfälle har framställning blifvit gjord att till annan magt, äfven utan någon ersättning, öfverlemnas denna besittning, då Kongl. Maj:t var förvissad, att ön i denna magts händer skulle röna en faderlig behandling. Men det ledde icke till något resultat. Jag tror, att förklaringen, hvarför det är svårt, att afhända ön, ligger uti innehållet af momentet a i denna punkt. Ögonskenligt är nemligen, att besittningen af en ö, som kostar årligen 25,000 R:dr, ej kan vara mycket lockande. Hvad särskildt angår t. ex. England, har det så många transatlantiska besittningar, att jag högeligen betviflar, att det vill öka deras antal med en, som blott kostar, men icke inbringar något. Under sådana förhållanden vill jag ej motsätta mig afåtandet af den föreslagna underdåniga skrifvelsen, men jag måste på förhand bekänna, att jag icke tror, det en sådan skrifvelse gifver styrka åt möjligheten att kunna påtvinga en främmande magt besittningen af denna ö.

Friherre Sprengtporten: Vid ett föregående tillfälle, då fråga var om afträdande af denna koloni till någon främmande magt, uppträdde jag till försvar för koloniens bibehållande. Jag följer nu samma känsla och tanke som då. Jag säger helt enkelt, att, om jag bedömer frågan ur finansiell synpunkt, jag skulle önska, att vi icke egde denna besittning, hvaremot och då jag ser saken ur nationell synpunkt, det är mig lika motbjudande nu, som då, att afträda denna ö. Om möjligt vore att utbyta ön mot en annan, som tillskyndade oss några fördelar, eller om det låte sig göra, att denna ö kunde uppehålla sig sjelf, då skulle jag samtycka till öns afträdande; men såsom det nu är, ser jag för min del ej annan utväg än att bibehålla ön och vidkännas de för dess administration nödiga kostnader, till dess möjligen andra förhållanden inträffa. Koloniens enda värde är dess hamn, hvilken är en af de få hamnar i Westindiska arkipelagen, som lemnar fullt skydd för segelfartyg; men af bristande tillgång har hamnen på sednare tider uppgundats, och är därför numera icke af samma betydelse för handeln som fordom. Troligtvis har det varit bristande företagsamhet hos våra affärsmän, som gjort, att ön icke lemnat oss allt det gagn i kommersiellt hänseende, som man haft skäl att vänta. Min känsla, som bjuder mig att bibehålla ön, oakadt den ringa fördel vi deraf hafva, kan i denna materialistiska tid synes mängen väl högstämd, men jag följer den ändock, och yrkar förthy bifall till Utskottets hemställan.

Herr von Koch: Då jag för min del bedömer denna sak ur en något olika synpunkt än de två föregående talarne, tillåter jag mig att deri yttra några ord. Jag vill ej bidraga till någon åtgärd, hvarigenom människor skulle säljas eller bortbytas. Derför önskar jag ej heller en förnyelse af Rikets Ständers vid 1844—1845 årens riksdag aflättna underdåniga skrifvelse. Hvad jag deremot skulle önska vore, att denna ö, som vi ej kunna i nödens stund försvara, och med hvars bibehållande flera olägenheter äro förenade, om möjligt måtte blifva en frustat, den de stora magterna förklarade för neutral, i hvilken händelse denna ö, i fall ett Europeiskt krig inträffade, skulle kunna vara i många hänseenden en välgerning, enär den kunde under kriget lemna en tillflyktsort för de olika nationerna. Jag är för litet hemmastadd i diplomatien, för att känna, huruvida en dylik negociation skulle kunna lyckas; men det synes mig vara det enda rigtiga mål, hvartill man bör sträfva, ifall ön skall afträdas. Under denna annexionernas och byttslagandets tid böra icke jemväl de små magterna till sådana åtgärder uppmuntra. Jag motsätter mig derföre motionärens förslag och yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till momentet, dels återremiss deraf, framställdes proposition på bifall till detsamma och besvarades med ja.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 20 och 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 40, angående regleringen af utgifterna under Rikstatens Åttonde Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Herr von Möller: Det torde kanske anses eget, att jag uppträder i denna fråga, då jag förklarar, att jag ej gillar Stats-Utskottets Utlåtande och det resultat, till hvilket det kommit. Till en början får jag nämna, att den Kongl. Propositionen icke uttryckt hvad riksarkivariern i den underdåniga skrifvelsen framställt såsom ändamål för anslaget beviljande. Riksarkivariern har hemställt »att, på det icke Riksarkivet måtte för framtiden gå i mistning af erforderliga medel för forskningsarbetet derstädes, ett årligt anslag af 600 R:dr kunde Riksarkivet beredas för inköp i bokhandeln, dels till fortsättning och komplettering af redan befintliga boksamlingar, dels ock till förvärfvande af de framdeles utkommande inhemska nya böcker af olika slag och innehåll, som för den arkivariska forskningens behof kunde finnas nödiga». Kongl. Maj:t har, till följd af denna hemställan, föreslagit, »att för inköp af inhemska tryckta arbeten till ersättning för de tillföre aflemnade s. k. arkivexemplaren, måtte anvisas på ordinarie stat ett belopp af 600 R:dr». Jag kan icke neka, att riksarkivarierns skrifvelse och särdeles Kongl. Maj:ts Proposition icke uttrycka hvad som, enligt mitt förmenande, bort uttryckas. Der står nemligen, att anslaget skulle vara till förvärfvande af inhemska nya böcker, för den

arkivariska forskningens behof nödvändiga. Hade ordet *inhemska* icke funnits, tror jag uttryckssättet varit riktigare. Först på sednare tider har Riksarkivet utvecklat en önskvärd vetenskaplig verksamhet. Herrarne hafva sig bekant, att redan första delen af excerpter af Riksarkivets permbref från år 1350 utkommit, och att vi snart hafva att emotse att detta århundrades urkunder sålunda blifva offentliggjorda. Men från år 1400 känner man ej ens hvad man eger af dessa historiska skatter. Då nu dervid bör anmärkas, att, så snart man kommer in på Unionstiden, en mängd Danska och Tyska inflyttningar egde rum, och att ovilkorligen de unga män, åt hvilka utgifvandet af dessa permbref är anförtrodt, måste hafva kännedom i genealogiens och heraldikens vetenskaper, för att verkställa utgifvandet på sådant sätt, att en forskare kan hemta nytta deraf, så är det klart, att i Riksarkivet måste finnas alla de böcker, hvilka för den historiska forskningen äfven för dessa länder erfordras. Af den danska litteraturen i denna väg hafva vi endast tre arbeten, skänkta af Geheime-arkivet i Köpenhamn. Man skulle kunna invända, att man har Kongl Biblioteket att tillgå, men, om detta ock är sannt, komme detta att vara beröfvadt sådana böcker under åratel. De måste finnas på Riksarkivet för att vara tillgängliga för forskare, och dessutom för andra personer, hvilka möjligen skulle vilja läsa sjelfva permbrefvet. Måhända invändes, att Ecklesiastik-departementets expensmedel äro tillräckliga för dessa uppköp. Jag tror icke det, ty dessa medel förslå icke att *nu* verkställa de erforderliga böckernas inköpande; och *nu* är just ögonblicket inne härför, emedan forskningarne annars icke kunna fortgå som de böra. Man kan väl icke begära, att de unga tjänstemännen skola af egna medel köpa de böcker, hvarå de behöfva ega tillgång för att i någon mån kunna vägleda sig. Med anledning af hvad jag yttrat, tror jag, att Riksarkivet, för forskningsarbetet derstädes, är i behof af anslag för böcker, icke blott inhemska, utan äfven utländska, och om min åsigt af Kammaren gillas — och jag hoppas, att den, som i historisk forskning står öfver oss alla, skall lägga sitt ord till — vågar jag derföre anhålla, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, behagade besluta »beviljande af ett anslag årligen å 600 R:dr för uppköp af böcker af olika slag och innehåll, behöfliga för forskningsarbetet inom Riksarkivet».

H. Exc. Friherre de Geer: Stats-Utskottet har motiverat sitt tillstyrkande, att Kongl. Maj:ts framställning ej måtte bifallas, dermed, »att tillgång å de för forskningen i Arkivet behöfliga tryckta arbeten syntes lämpligen kunna beredas derigenom, att de till Justitie-statsministern inkoinna friexemplar af samtliga skrifter, tillhörande de kunskapsarter, som egde gemenskap med de hufvudsakliga föremålen för dessa forskningar, blifva till arkivet öfverlemnade»; och det är, på det att ej en allt för stor vikt måtte tillerkännas detta skäl, som jag ber att få yttra några ord. Det kan ej komma i fråga, att icke Justitie-stats-expeditionen skulle med beredvillighet öfverlemnna sådana skrifter, som af Riksarkivet önskas, såvida nemligen Justitie-statsexpeditionen af desamma ej sjelf hade behof; men denna expedition behöfver sitt egna bibliotek, för hvars räkning afläggas utkommande skrifter i juridik, rättshistoria, statistik och författningssamling m. m. I afseende

på dessa tror jag, att Riksarkivet ganska ofta skulle komma i kollision med Justitie-statsexpedition, och därför icke kunna få sitt behof fylldt. Dertill kommer en annan svårighet: den bristande kontroll, som eger rum i afscende på samlandet af alla de på Svenska språket utkommande skrifter. Dessa skola aflemnas till Justitie-statsministerns öfverallt i Riket spridda ombud, på hvilka, oftast aflönade endast med 50 R:dr årligen, man icke kan hafva alltför stora anspråk. I sjelfva Justitie-statsexpeditionen har förut en särskild embetsman funnits för tryckfrihetsärenden; men denna befattning är numera indragen. Häraf följer, att Justitie-statsexpeditionen ej utan svårighet skall kunna åtaga sig att till Riksarkivet fullständigt aflemna skrifterna i en viss branche. Jag har velat upprepa detta, på det att man ej skulle anse Riksarkivets behof kunna afhjelpas, på sätt Stats-Utskottet föreslagit; och jag vågar anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Nordström: Ehuru Stats-Utskottet förklarar sig icke kunna tillstyrka bifall till det af Kongl. Maj:t under Åttonde Hufvudtiteln proponerade anslag af 600 R:dr årligen åt Riksarkivet till inköp af böcker, nödiga för arbetet och historieforskningen derstädes, vågar jag dock hoppas, att denna högtårade Kammare icke skall vägra det af Kongl. Maj:t tillstyrkta anslaget, i betraktande af de skäl, som jag utbeder mig äran att härmed få framställa.

Riksarkivets stiftande såsom en ordnad depôt för Rikets urkunder och officiella handlingar hörer till de många skapelser, till hvilka grundtanken utgick från Axel Oxenstjerna. Det undgick ej heller den store statsmannen, att forskningen i Rikets häfder omöjligen kan umbära tillgång på böcker, egnade att tjena till upplysning och vägledning dervid; och under en tidrymd af något mera än tvåhundra år har Riksarkivet likasom det Kongl. Biblioteket i Stockholm, haft sig tillagd rättigheten att af allt hvad som i Riket genom tryck utgafs erhålla ett exemplar. Denna rättighet, första gången fastställd genom Kongl. Kansli-ordningen den 22 September 1661, och bekräftad i nu gällande Tryckfrihetsförordning, blef likväl genom sednaste Riksdags beslut upphäfd, och Riksarkivet derigenom i en väsendtlig del af sin verksamhet gjordt redlost.

Initiativet till förslag om denna förändring hade två särskilda gånger utgått från *enskild motionär*, och ehuru det första gången misslyckades, ledde det dock den sednare gången till seger för de små intressen, som hade tagit denna fråga om hand. Frågan derom hade icke blifvit underkastad något slags officiell pröfning; riksarkivarien hade aldrig fått tillfälle att på sitt embetes vägnar afgifva yttrande om lämpligheten och följderna af den föreslagna förändringen. Förslaget, tillkommet på enskild väg, gick sin gång på sidan om Regeringen, och lyckades sålunda att gå igenom, utan att hafva blifvit till sin beskaffenhet belyst af dem, som derom egde verklig sakkännedom.

Det af Regeringen, på underdånig hemställan af riksarkivarien, nu begärda anslag åsyftar att afhjelpa de för Riksarkivet ofördelaktiga följderna af den sednaste riksdagens omförmälda beslut, och att åt Riksarkivet bereda tillfälle, att genom *inköp* söka tillvinna sig hvad det dittills undfick utan kostnad, och utan att någonsin, mig veter-

ligen, från något håll någon klagan försports från dem, som till gagn för häfdeforskningen kostnadsfritt skulle aflemna ett exemplar af alstren från sin press.

Forskningen kan emellertid ej undvara råd och upplysning från tryckta skrifter, på samma gång hon studerar handskrifter. Den historiska sanningen framspringer icke beljuten ur häfdena; det är endast småningom och långsamt hon träder fram i det klara ljuset. Dertill erfordras mångas förenade bemödanden; den ene forskaren får ej vara obekant med hvad andra före honom yttrat och framställt i enahanda ämnen; han måste känna huruledes *de* kommit till de åsigter, som afspegla sig i deras framställningar, och i hvad mån det nya, han kunnat upptäcka i den ena eller andra riktningen, föranleder till antingen nya, ur klarare och på nya historiska data grundade, synpunkter förflytande framställningar, eller ock till ytterligare stöd eller detalj-utveckling af förut gifna teckningar af historiska tidevarf, tilldragelser och specialfrågor. Det är därför han jemte handskrifterna behöfver hafva till hands böckerna, som ju äldre de äro, dessutom blifva desto mer sällsynta och svåra att från andra håll anskaffa; det är därför sådana ej kunna undvaras äfven på borden i ett arkiv, der forskare arbeta i den historiska sanningens tjänst. Också har i de många af Europas statsarkiver, jag under resor utrikes haft tillfälle att besöka, jag ingenstädes funnit brist på handbiblioteker af ganska stor omfattning i ämnen, hörande till historien eller dess mångartade och månggrenade hjälpetenskaper.

Utrustadt äfven dermed, kan ett stats-arkiv utveckla en för den historiska vetenskapen högst gagnelig verksamhet. Så hafva med frikostiga understöd af Parlamentet i England från arkivernas schakter derstädes i tryck framgått dessa välbekanta *Public Records*, som i sin ordning framkallat så många och lärrika historiska arbeten och afhandlingar i afseende å Englands samfundsförhållanden; så denna berömda *Collection des documens inédits pour servir aux études de l'histoire de France*, till hvars utgifvande i tryck de Franska Kamrarne år 1835, då Guizot innehade portföljen för undervisningsministären, anslago till en början en summa af 120,000 francs; så vidare de i Tyskland utgifna *Monumenta Germanie Antiqua* och många andra urkundsamlingar, hvilka äfven öfver vårt lands äldre historia och institutioner spridd ett vägledande och förklarande ljus. Äfven de Svenska Riksdagarne hafva i dessa afseenden icke förnekat sin hugstorhet i fråga om historiska minnen. Uppå Kongl. Maj:ts Proposition hafva Rikets representanter under åtskilliga af de närmast föregående riksdagarne beviljat anslag för utgifvande i tryck af sådana i Riksarkivets och andra samlingar befintliga urkunder och handlingar, som äro egnade att sprida ljus öfver fäderneslandets historia och offentliga rätt, och dessa anslag, använda för sitt ändamål, hafva redan nu burit goda frukter.

Jag är min egenskap af chef för Riksarkivet skyldig de vetenskapligt bildade unga män, som äro anställda i detta verks tjänst, det rättvisa förklarande, att de arbetat för ändamålet med sannt nit, och frukterna deraf ser man nu i den del af Chemnitz's trettioåriga krigets historia, som numera förfullständigar denna den sakrikaste minnesteck-

ning af en utaf de ärofullaste epokerna i Sveriges historia, af en stor episod i världshistorien, derunder hjeltar och statsmän förenade sig uti att grundlägga samvets- och religionsfriheten, denna hörnsten för verdens derifrån utgående högre kultur. Man ser vidare dessa frukter uti de delar af 16:de seklets offentliga handlingar, som utgifvits under namn af Gustaf I:s registratur, uti en förteckning af pergamentsurkunder från 14:de seklet, med trohet återgifvande deras innehåll, uti lagförslag från Carl IX:s tid, afmålade sitt tidevarfs offentliga och enskilda rätt, m. m., alla dessa försedda, så vidt innehållet dertill gaf anledning, med dels topografiska, dels heraldiska och historiska noter och upplysningar; och att sådant icke kunnat utföras, utan tillgång på böcker af mångahanda slag, behöfver väl ej närmare utredas. En mängd för Europas statsrätt högst viktiga diplomatiska handlingar från den period af 17:de seklet, då *Hugo Grotius* fungerade såsom Sveriges ombud hos kabinettet i Paris, finnas äfven i vårt Statsarkiv och förtjena att offentliggöras; mångfaldiga andra urkunder att nu förtiga. Men en handskrift förblir ett ganska ofruktbart, ett nära nog dött ting, om den ej kan ställas i relation till sina föregående och hvad derom förut finnes upplyst, och ett Statsarkiv utan erforderliga böcker blir derföre ock ett ganska ofruktbart ting.

Om således jag inför denna ärade församling af högt upplyste, för sitt fäderneslands intellektuella, ej mindre än materiella intressen högsinnadt varma män vågar anhålla, att Kongl. Maj:ts Proposition i detta afseende måtte bifallas och Stats-Utskottets Utlatande afslås, hvarigenom Riksarkivet för ifrågavarande ändamål skulle beredas det anspråklöst beräknade anslaget af 600 R:dr R:mt årligen, till inköp efter behof af dels inländska, dels utländska böcker, mot redovisning, är jag öfvertygad om, att ingen af Eder, Mine Herrar! skall misskänna det rena och sakrigitiga i min vördsamma hemställan.

Herr Wærn: Jag är lika intresserad som den förre talaren, att Riksarkivet förses med erforderliga böcker; men då af riksarkivariens underdåniga skrifvelse, som ligger till grund för den Kongl. Propositionen, inhemtas, att det begärda anslaget skulle användas till inköp af sådana böcker, som förut öfverlemnats till Riksarkivet såsom friexemplar, men, genom förändring af 11 mom. i § Tryckfrihetsförordningen, blifvit arkivet fränkända; så, och då en enskild motion om anslag för ifrågasatta ändamål af Rikets sist församlade Ständer lemnats utan afseende, samt ifrågavarande böcker kunna Riksarkivet på annat sätt tillhandahållas, anser jag, att Stats-Utskottet handlat fullkomligt rätt, att, i den form frågan blifvit framställd, tillstyrka afslag å densamma. Den förre talarens påstående, att det varit en lyckträff att friexemplaren, på grund af enskild motionärs framställning, fränkändes Riksarkivet, samt att Riksdagen härutinnan begått ett misstag, anser jag icke vara den nuvarande Representationen värdigt att uttala öfver sina föregångare. Beslutet fattades först efter mogen öfverläggning; derom kunna vi vara fullt förvissade. Att Stats-Utskottet, såsom skäl för afslag, åberopat — hvad ock Rikets åren 1862—1863 församlade Ständers Konstitutions-Utskott yttrat — att tillgång å de för forskningen i Riksarkivet behöfliga tryckta arbeten lämpligen kunde beredas derigenom, att

de till Justitie-statsministern inkomna friexemplar af samtliga skrifter, för forskningen erforderliga, till arkivet öfverlemnades, anser jag hafva varit fullkomligt lämpligt, ty, oaktadt Herr Justitie-statsministerns nu gjorda anförande, finner jag icke, att de svårigheter, som ega rum för dessa skrifers öfverlemnande till arkivet kunna anses öofvervinneliga. Äfven det skälet, att Rikets sednast församlade Ständer lemnat utan afseende en af enskild motionär gjord framställning om anslag för det ifrågasvarande ändamålet, anser jag giltigt, ty denna framställning blef icke behandlad såsom ett blott hugskott. utan frågan fick en utredning till hvilken vi kunna trygga oss. Den begärda summan är visserligen en bagatell, men då det behof, för hvilket anslaget, enligt framställningen, är afsedt, kan fyllas på annat sätt, finner jag icke skäl att bifalla det begärda anslaget. Men på helt annat sätt förhåller det sig med den absoluta frågan, Herr von Möller uppkastat; och om anslaget blifvit i sådan form begärdt, skulle jag ingalunda motsatt mig dess beviljande: ty på sednare tider hafva åtskilliga verk, rörande Svenska förhållanden, blifvit utgifna i Tyskland, Danmark och Finland, och flera af dessa, som måhända icke ens finnas på Kongl. Bibliotheket, kunde Riksarkivet böra komma i besittning af. Men då jag icke vill, att den ena saken, så att säga, hänges på den andra, kan jag icke vid denna riksdag bevilja anslaget för det af Herr von Möller framställda ändamål, hvilket icke öfverensstämmer med innehållet af den Kongl. Propositionen. Låt frågan, fullkomligt utredd, återkomma nästa riksdag, och jag skall med glädje bevilja anslag, för Riksarkivets räkning, till inköp af erforderliga utländska böcker, som röra Sverige.

För närvarande måste jag, på grund af hvad jag anført, yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Carlsson: Hans Excellens Justitie-statsministern har redan upplyst, att det är förenadt med svårigheter, att till Riksarkivet fullständigt afåta de friexemplar, som blifvit för granskning till Justitie-departementet aflemnade, och hvilka för Riksarkivet kunna vara behöfliga, enär Departementet skulle, på detta sätt, gå miste om en väsentlig del af den litteratur, hvaraf det för sitt bibliotek sjelft är i behof. Åtskilliga af dessa arbeten — de som röra undervisning, historia och dithörande ämnen — aflemnas från Justitie-departementet till Ecklesiastik-departementet, hvilket sistnämnda således, om Riksarkivet skulle ega företrädesrätt äfven till dessa arbeten, kom i saknad deraf. Det är visserligen sannt, att Rikets åren 1862—1863 församlade Ständers Konstitutions-Utskott funnit olägenheterna afföreslagna ändringar i Tryckfrihetsförordningen kunna på förutnämndt sätt afhjelpas, men med säkerhet vet jag, ty jag har derom blifvit underrättad af Justitie-statsministern sjelf, att den hänvisning, Konstitutions-Utskottet då gifvit, icke grundat sig på någon officiel upplysning från Justitie-departementet. Jag tror således icke, att det skulle kasta skugga på en föregående Riksdags handlingssätt, om denna Riksdag tillmötesginge det upplysta behovet för häfdeforskningen, ett behof, som för öfrigt kan med en ganska ringa summa tillfredsställas. Hvad beträffar den förste talarens förmodan, att riksarkivarien hemställt något, beträffande anslagets användande, som icke blifvit i den Kongl. Propositionen uttryckt,

så får jag i det hänseendet endast upplysa, att den hemställan riksarkivarien gjort, och som jag här håller i handen, helt och hållet grundade sig på det af Rikets Ständer då antagna förslaget till ändring i Tryckfrihets-förordningen, hvarigenom Riksarkivet skulle för framtiden gå i mistning om friexemplaren. I den underdåniga skrifvelsen har riksarkivarien fästat Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet derå, »att Riksarkivet för framtiden komme att gå i mistning af de medel för forskningsarbetet derstädes, som hittills i bredd med manuskripten varit att tillgå», och i öfrigt i underdånighet anfört: att Riksarkivet åtnjutit denna förmån allt sedan sednare hälften af 17:de seklet och innan ännu en dylik förmån blifvit de offentliga biblioteken tillerkänd; att arkivforskning ej kunde ändamålsenligt bedrivas, utan tillgång på stället af de mångartade upplysningar, som i böcker äro att finna, i synnerhet som, i samma mån denna forskning utgrenade sig i de mångsidigaste riktningar och forskarnes antal ökades, stege och behofvet att kunna dervid tillika rådfråga, jemföra och begagna hvad från de tryckta källorna i olika ämnen kunde vara att inhemta; samt att genom förändringar af ifrågavarande stadgande en mängd periodiska skrifter, samt del- eller häftevis vid obestämda tider utkommande handlingar, akter, berättelser, tidskrifter m. m., af olika innehåll, rörande landets historia, statistik, topografi, särskilda grenar af förvaltning o. s. v., af hvilka det hittills utgifna nu finnes i arkivets besittning, komme att i sina serier för framtiden afbrytas; och hemställde riksarkivarien i underdånighet, att Kongl. Maj:t, antingen icke skulle meddela sanktion å Rikets Ständers i afseende på denna förändring i Tryckfrihets-förordningen fattade beslut eller ock, på det att icke Riksarkivet måtte för framtiden gå i mistning af erforderliga medel för forskningsarbetet derstädes, bereda Riksarkivet ett årligt anslag af 600 R:dr, för inköp i bokhandeln, »dels till fortsättning och komplettering af redan befintliga boksamlingar, dels ock till förvärfvande af de framdeles utkommande *inhemska nya* böcker af olika slag och innehåll, som för den arkivariska forskningens behof kunde befinnas nödiga.» Häraf lärer vara klart, att Kongl. Maj:ts nådiga Proposition är affattad i full öfverensstämmelse med hvad riksarkivarien hemställt. Att för den arkivariska forskningen i sin helhet och dess oafbrutna gång erfordras tryckta källor, är något, som hvar och en, hvilken befattat sig med historisk forskning, måste erkänna; och jag har således icke skäl att motsätta mig, det större frihet lemnas åt Riksarkivet att röra sig inom den begärda summan, så att arkivet för densamma kunde anskaffa äfven utländska böcker. Jag tror, att forskningen skulle deraf skörda endast fördel; men att för en så obetydlig summa, och en så erkänd sak nu uppskjuta frågan till en annan riksdag synes mig föga ändamålsenligt då förändringar kunna åstadkommas endast genom utlemnande af tvänne ord. Då hvar och en, som är varm för bildningen i vårt land — och det är, efter hvad jag ganska väl har mig bekant, äfven den siste talaren — erkänner behofvet af ett anslag för Riksarkivets räkning, föreställer jag mig, att intet väsendtligt hinder möter för dess beviljande redan denna riksdag; och jag förordar, på grund deraf, bifall till den Kongl. Propositionen, under tillkännagifvande, att jag icke har något att anmärka emot den af den förste talaren föreslagna förändringen.

Grefve Wachtmeister, Hans: Ehuru jag inom Stats-Utskottet tillstyrkt den hemställan, Utskottet gjort, så får jag dock, sedan jag, efter att hafva hört hvad föregående talare upplyst, blifvit öfvertygad om nyttan och nödvändigheten af ifrågavarande, utaf Kongl. Maj:t begärda anslag, förklara, att jag numera anser, att detsamma bör af Riksdagen beviljas; och detta så mycket heldre, som Justitie-statsministern tillkännagifvit, att Riksarkivet icke, såsom Rikets åren 1862 - 1863 församlade Ständers Konstitutions-Utskott antagit, kunde påräkna att erhålla, af de till Justitie-statsministern inkomna friexemplar, de för forskningar erforderliga arbeten. Jag ber äfven att få instämman uti den modifikation af den Kongl. Propositionen, som den förste talaren påyrkat; och tror icke, att man behöfver hysa några betänkligheter att göra detta, ty sådana åtgärder hafva nog förut blifvit vidtagna.

Jag yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, med den af Herr von Möller föreslagna förändring.

Grefve Hamilton Henning: Efter de yttranden jag i dag hört, inser jag behöfligheten af det utaf Kongl. Maj:t begärda anslaget, och är benägen att bifalla det, antingen såsom Kongl. Maj:t begärt, eller den förste talaren yrkat; men jag kan icke neka till, att jag hyser någon tvekan, med afseende på tillägget, dels derföre, att det förefaller mig motbjudande bifalla ett förslag, som, först under öfverläggningen framställt, icke blifvit hvarken af Kongl. Maj:t eller Stats-Utskottet pröfvadt, dels derföre att jag icke är alldeles viss, huruvida, i händelse inköp af utländska böcker kunde komma i fråga, det belopp af 600 R:dr, Riksdagen ansloge, vore tillräckligt för inköp både af inländska och utländska böcker. Har nu Riksdagen beviljat anslag endast för inländska böcker, och behof för Riksarkivet skulle uppstå att få ett eller annat utländskt arbete, så saknar Kongl. Maj:t icke medel att, på riksarkivariens framställning, afhjelpa ett sådant behof; men, enligt min tanke, skulle Kongl. Maj:t hafva svårare att göra detta, om Riksdagen beviljat anslag till inköp för Riksarkivets räkning af böcker i allmänhet, utan afseende på, om de voro inländska eller utländska.

Jag tror derföre för min del, att det vore enklast att bifalla den Kongl. Propositionen oförändrad, men vill icke motsätta mig det föreslagna tillägget.

Grefve af Ugglas: Instämmande med den siste värde talaren, vill jag hemställa till Kammaren, huruvida man icke, genom att antaga det föreslagna och af flere talare förordade tillägget till Kongl. Maj:ts Proposition, skulle göra Riksarkivet större otjenst än gagn. Jag har nemligen svårt att föreställa mig, det 600 R:dr skulle förslå att fylla Riksarkivets behof af såväl utländska, som inländska böcker; men om Riksdagen emellertid härför gifvit detta belopp, tror jag, att det skulle vara svårare, om beloppet visade sig icke vara tillräckligt, att nästa riksdag framkomma med begäran om ytterligare anslag. Jag skulle således tro, att det är bäst nu hålla sig vid Kongl. Maj:ts Proposition; och om Riksarkivet redan i år skulle komma i behof af utländska böcker, torde Kongl. Maj:t, utan svårighet, kunna fylla detta behof.

Herr Nordström:

Grefve af Ugglas: Då min uppmärksamhet blifvit fästad derpå, att ingen yrkat bestämdt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, får jag framställa ett sådant yrkande.

Herr Fähræus: Ehuru jag inom Utskottet biträdt det förslag, som afgifvits, så bekänner jag, att, efter hvad föregående talare upplyst, jag är fullkomligt öfvertygad om nödvändigheten för Riksarkivet att komma i besittning af detta anslag, för forskningsarbetets fortsättande; och då af den Kongl. Propositionen framgår, att anslaget skulle användas för inköp i bokhandeln, dels till fortsättning och komplettering af redan befintliga boksamlingar, dels ock till förvärfvande af de framdeles utkommande inhemska nya böcker, som för den arkivariska forskningens behof kunde finnas nödiga, så är det klart, att Riksarkivet, om det är i behof af utländska böcker, kan, derest den Kongl. Propositionen oförändrad bifalles, genom Svenska bokhandeln inköpa sådana; hvilket naturligtvis äfven kan ske genom den föreslagna redaktionsförändringen.

På grund af hvad jag anført, yrkar jag derföre bifall till den Kongl. Propositionen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt; dels att Kammaren, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet; och dels af Herr von Möller, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts ifrågasvarande framställning, att ett årligt anslag af 600 R:dr beviljades Riksarkivet, för inköp af böcker utaf olika slag och innehåll, som för den arkivariska forskningens behof kunde finnas nödiga.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, hvilken proposition med ja besvarades.

2:dra punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

3:dje punkten.

Herr Grefvens och Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt besvarades med ja, blandade med nej; och förklarades ja hafva varit öfvervägande.

4:de, 5:te och 6:te punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

7:de punkten.

Herr Caspersson: Det visar sig af Statsråds-protokollet i denna fråga, att ändamålet med inrättande af den ifrågavarande professionen är att bibringa de blifvande lärarne »en klar och säker uppfattning af målet för deras verksamhet samt af de hinder och svårigheter de, för att kunna uppnå detsamma, måste öfvervinna; att de i sin framställning förmå ansluta sig till lärjungarnes ståndpunkt och taga deras krafter i anspråk på ett sätt, som ej hämmar eller stör, utan befrämjar dessas naturliga utveckling, och att de således äro i stånd att på en gång lätta lärjungarnes arbete och tillika göra det i sann mening fruktbarande.» Detta är ett mål, för hvilket ej för stora uppoffringar kunna göras; men jag tviflar på, att det skall kunna vinnas genom inrättande af den föreslagna professionen. Jag tror icke, att pedagogisk skicklighet vinnes genom åhörande af föreläsningar. Jag hyser deremot den föreställningen, att samma undervisning, som kan erhållas genom föreläsningar, kan med mindre kostnad, mindre omgång och med mera besparing af tid, inhemtas genom böcker, och sedermera vidare utbildas genom öfning och egna observationer. Härtill kommer, att man, genom beviljande af 4,500 R:dr, i och för en pedagogisk profession i Upsala, ovilkorligen måste en annan riksdag anslå en lika stor summa för inrättande af en dylik profession i Lund, ty äro de, som stadna i Upsala, för att bildas till lärare, i behof af en pedagogisk profession, måste behofvet icke vara mindre för dem, som studera i Lund. Jag anser således, att, fastän det vid denna riksdag icke är fråga om beviljande af mera än 4,500 R:dr, den dubbla summan egentligen bör tagas i betraktande. Det oakadt skulle jag ingalunda tveka att bevilja anslaget, om det afsedda ändamålet kunde vinnas; men då jag är öfvertygad derom, att sådant icke kan ske, måste jag yrka afslag å Utskottets Betänkande.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag är förekommen af den förre talaren. Nyttan af den ifrågavarande professionen för någon annan än professorn sjelf, förefaller äfven mig problematisk. Jag tror, att de, som hunnit den ålder och mognad, att lärarekallet kan dem anförtros, böra, genom egen forskning och egna iakttagelser, kunna inhemta de upplysningar, som de genom föreläsningarne kunde inhemta. Det är möjligt, att föreläsningarne vid universiteten på sednare tider blifvit en mera anlita källa än i fordna dagar; men, med den erfarenhet jag eger, tror jag icke att man, genom föreläsningar, skulle kunna vinna någon skicklighet uti det ifrågavarande ämnet. Förefinnes deremot verkligen ett behof att vid universitetet inrätta dylika undervisningsanstalter, så delar jag den förre talarens åsigt, att icke blott i Upsala, utan äfven i Lund, bör inrättas pedagogisk profession. Jag anser för min del, att ett sådant behof icke förefinnes, och jag tillstyrker derför afslag å Utskottets Utåtande.

Statsrådet Carlsson: Det har icke kunnat undgå Kammaren, att anslagen å denna Hufvudtitel blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna med

aldra strängaste afseende på sparsamhet, och redan denna omständighet torde böra inge föreställning derom, att, då Kongl. Maj:t, i trots af dessa sparsamhetsgrundsatser, begärt ifrågavarande anslag, Kongl. Maj:t ansett det ändamål, som dermed åsyftas, vara af verkligt behof påkalladt. Det står ock i sjelfva verket ej isolerad, utan sammanhänger på det närmaste med de åtgärder, som under seduare åren blifvit vidtagna för att befrämja undervisningsväsendet i vårt land. Detta har nemligen inom kort tid undergått en nästan fullkomlig förändring till sin form; traditionen, beträffande det gamla, har blifvit bruten; nya ämnen hafva utvidgat kretsen af hvad som förr lärdes; och en massa nya lärare i läroverkets tjänst inträdt. Det måste då företrädesvis vara af vigt, att enhet i methoden kan vinnas och att åt methoden beredas sådana förbättringar, som underlätta lärarens arbete och gör för lärjungen möjligt, att, utan alltför stora ansträngningar, tillägna sig hvad som läres. Detta kan ej åstadkommas utan en djupare insigt hos läraren i ämnenas natur, så att, t. ex., beträffande språken, han fullkomligt inser dessas frändskapsförhållande till hvarandra och derpå grundar den läromethod, som skall användas. I sådant hänseende hafva ock redan på förhand åtgärder blifvit vidtagna, som satt lärare i tillfälle att följa med den utveckling i andra länder, hvilken berörda åsigt tillvunnit sig. Men huru föga denna utväg kan tillgodokomma den stora mängden af lärare, torde hvar och en inse, likasom vigten deraf, att läraren redan under studietiden icke blott får sin blick fästad å den oestergifliga nödvändigheten att inse den method, som, med hänsende till mottagligheten hos hvarje lärjunge, är den lämpligaste, utan äfven att tillägna sig denna method. För dessa syften vinnas föga genom att söka inhemta dem utur i ämnet författade skrifter, ehuru väl man äfven sökt anlita denna utväg, i följd hvaraf anvisningar och råd för lärare blifvit af trycket utgifna. Lärarne sjelfve hafva äfven, och särskildt vid det förlidit år hållna läraremötet, der den vigtiga frågan underkastats allvarlig pröfning, ansett åtgärder för lärarebildningens befrämjande vara högst behöfliga. Det lider intet tvifvel, att den grundliga pedagogiska underbyggnaden skall sätta läraren i tillfälle att för sitt kall uträtta vida mera än han, i saknad af detta stöd, skulle kunna åstadkomma. Den föreslagna utvägen är dessutom icke en nyhet. Den har redan med framgång blifvit i Finland försökt, och derstädes vunna resultat äro särdeles tillfredsställande. I den Kongl. Propositionen är antydt, att den pedagogiska undervisningen vid universitetet, om ock egentligen theoretisk, likväl icke skall sakna allt sammanhang med det praktiska, ty, för att den theoretiska undervisningen skall lättare, fullständigare och riktigare uppfattas, böra de studerande få tillfälle att tillämpa hvad de lärt, och att inse de praktiska fordringarne af sitt blifvande kall. Försök i denna syftning har redan blifvit gjordt, genom införande af det så kallade profäret, hvarunder lärarekandidaten skulle, ledd af äldre lärares erfarenhet, skyndsammare och säkrare kunna förvärfva sig den skicklighet, han förut kunnat uppnå endast genom öfning och genom att rådfråga sin egen erfarenhet. Men det lärar inses af alla, att den praktiska utbildningen tillika fordrar en theoretisk underbyggnad. Man har sagt, att anslagsbeloppet egentligen borde dupliceras, och från den då uppkomna summas storlek velat hemta skäl för afslag; men, af be-

hofvet att inrätta en pedagogisk profession i Upsala, följer icke såsom oafvislig nödvändighet, att en likartad bör uppstå äfven i Lund. Lärjungarnes antal vid det förstnämnda är tredubbelt större än vid det sistnämnda, och behofvet af en sådan lärarestol i Upsala kan således icke vara enahanda i Lund. Man bör ock kunna förutsätta, att de studerande icke äro så uteslutande fästade vid det ena af universiteterna, att de ej kunna få någon tid att besöka äfven det andra.

På de af mig sålunda anförda skäl, och då den af Kongl. Maj:t föreslagna professionen utgör en särdeles vigtig länk, som saknas i kedjan för lärareverksamhetens ordnande, kan jag icke annat än förorda bifall till den nådiga Propositionen.

Herr Landgren: Då jag vid en föregående riksdag deltog i öfverläggningen om bestämmandet af ett profår för blifvande lärare, så framdrogos alldeles samma skäl, som nu frambaras för afslag. Man förklarade, att den pedagogiska konsten var en gåfva, med hvilken några få föddes fullfjädrade hit i verlden, och att det icke lönade mödan att bibringa de öfrige någon insigt eller färdighet deri. Att denna åsigt är grundfalsk, ligger för öppen dag. Ty de aldra mäktigaste snillen komma ej ur fläcken utan teori, öfning och utbildning, i hvilken konst, vetenskap eller yrkesgren, som naturen för dem utvisat. Deremot kunna underlägsna förmågor genom en grundlig bildning utvecklas till en ganska hög grad af fullkomlighet. Att detta eger sin tillämpning äfven inom uppfostringskonsten, må ingen betvifla. Det må väl förefalla sällsamt, att man lägger sådan vikt på theoretisk bildning, när det gäller alla andra konster och färdigheter; men, när frågan är om den för samhället aldra vigtigaste, nemligen uppfostringskonsten, så lemnar man saken helt och hållet i den blinda slumpens våld, likasom om den pedagogiska skickligheten påkomme menniskan ur luften, utan allt åtgörande.

Ser man på de mångfaldiga särskilda pligter, som åligga en lärare, så skall det visa sig, att hvar och en af dem fordrar sin teori och utbildning. Redan disciplinens upprätthållande utan all hårdhet fordrar en mängd iakttagelser, och en derpå grundad gestaltning af lärarens personlighet, som icke är ett verk af slumpen, utan af grundlig reflexion och bildning. I fordna dagar, då läraren ansågs berättigad att med ferlan ersätta hvad som felade i konst, föll behofvet af en sådan bildning mindre i ögonen; men så blifver icke förhållandet, när detta supplement anses böra ur skolan förvisas.

Vända vi oss till de speciela ämnen, som i skolan förekomma, så finna vi, att det är en särskild sak, att vara mästare i en vetenskap och en särskild sak att kunna så behandla dess elementer, att de på ett lätt och fruktbringande sätt, mottagas af ungdomen. Blott en så simpel sak, som en fulländad innanläsning, så att den går ifrån hjerta till hjerta, huru mycken iakttagelse och methodisk skicklighet tager den icke i anspråk! Vända vi oss till Christendomsundervisningen, huru olika är det icke att vara en grundlig theolog, och att ega den insigt i ungdomens lynne och hjertelag, att man förstår, att så framställa de himmelska sanningarne, att de tända i ynglingarnes hjertan en djup och lågande känsla af deras pligt mot Gud, sitt fädernesland och sig sjelfve!

Huru olika är det också icke, att sjelf vara en stor räknemästare och matematiker, och att så bearbeta och åskådliggöra talläran, att alla räkneoperationer framstå i klart ljus för ynglingens förstånd!

Detsamma gäller ock om naturläran: huru många i sitt fack grundlig lärare öfverhopar ej sina lärjungar med en naturhistorisk materiel, som aldrig ynglingen hinner med en lefvande åskådning beledsaga, och som till följd deraf, blifver ett dödt meningsverk, ehuru naturläran framför allt åsyftar att lifva den egna åskådningen och forskningen!

Huruledes historiens studium skulle bedrivas, för att medföra någon frukt, har jag vid ett annat tillfälle sökt ådagalägga. Äfven språkstudier må jag förbigå, såsom af en föregående talare med större insigt behandlade. Jag må blott tillägga, att, om man icke tager några afgörande mått och steg för att befrämja den pedagogiska skickligheten inom elementarläroverken, så skall det snart visa sig, att ställningen der blifver vida ofördelaktigare än inom folkskolorna, der man icke blott söker befrämja kunskap och bildning, utan uppjuder all sin magt för att inöfva de yppersta metoder. Någoting bör således ovilkorligen göras; och ehuru väl det kan ifrågasättas, huruvida den nu föreslagna utvägen är den lämpligaste, så, enär jag icke känner någon bättre, och dessutom hyser den tillit till chefen för undervisningsväsendet, att han vidtager sådana åtgärder, att det embete, som skall upprättas, kommer att bära önskad frukt, så tvekar jag icke, att förorda hvad Stats-Utskottet föreslagit.

Herr Wærn: Sparsamhet är visserligen angelägen; men det finnes många sätt att spara. Tager man nu särskildt det ifrågavarande anslaget i betraktande, så tror jag, att detsamma verkligen afser en besparing, och den af det dyrbaraste vi ega, nemligen våra barns helsa och krafter, och för ett sådant ändamål måste ett jemförelsevis så ringa anslag, som 4,500 R:dr, anses vara väl använt. Detta anslag åsyftar nemligen, att skaffa bot för den öfveranstängning inom skolorna, hvar öfver man nu klagat, och den mångläsning, som hotar att blifva barnen öfvermåttig, så att det, som nu läses, må kunna bättre inhemtas och lättare smältas, än det vi lärde i vår barndom. Det är klart, att det måste bero på det lärosätt, som begagnas, om ett sådant ändamål skall kunna vinnas; och att det är möjligt att vinna ett sådant ändamål, derom är jag fullt öfvertygad. Jag tror nemligen, att pedagogiken befinner sig på den vetenskapliga ståndpunkt, att densamma i hög grad förmår att bibringa och reda begrepp hos den blifvande läraren, om *hvad* han såsom sådan kan och bör göra, och *huru* han kan och bör göra detta. Den klarhet i framställningssättet, som måste blifva en följd af den vetenskapliga utredningen af lärometoden, åstadkommer nödvändigt lättnad för lärjungen och gör det möjligt för honom, att göra hastiga framsteg. En institution, som den nu föreslagna, kan derföre sägas medföra verklig besparing af helsa och krafter, och för vinnande af en sådan besparing är en utgift af 4 till 5,000 R:dr sannerligen icke för mycket. Det är också allmänt känt, att lärostolar i pedagogik finnas upprättade mångenstädes i utlandet. Jag får der-
före

före tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga Proposition.

Herr Berlin: Man klagar, och detta icke utan skäl, öfver lärjungarnes öfveranstängning vid våra elementarläroverk. Såsom orsak hätrill uppgifves vanligen mängden af läroämnen, eller det så kallade mångläseriet, ehuru läroämnena icke äro flera, än Rikets Ständer velat hafva dem. Det finnes likväl, enligt mitt förmenande, en annan och viktigare orsak till den öfverklagade öfveranstängningen, och denna orsak är att söka i felaktig eller bristande läromethod, och i bristande skicklighet i undervisningskonsten. Vid remissen af åtskilliga motioner, rörande utvidgning af redan befintliga läroverk, upplystes, huruledes ett betydligt antal läraretjenster stodo obesatta i brist på sökande, en följd af det under sednare åren ökade antalet af läroverk, och den betydliga utvidgning de förut inrättade vunnit. Men denna omständighet har äfven föranlett anställandet i skolors tjenst, såsom ordinarie eller vikarierande lärare, af ett stort antal till kunskaper mer eller mindre kompetente personer, utan särdeles afseende på deras vana och skicklighet att undervisa. De bland dem, som sjelfve genomgått en skola, kunna väl ega något minne af det sätt, hvarpå de sjelfve blifvit undervisade, åtminstone i grekiska och latinska språken, ehuru detta sätt derföre icke varit det ändamålsenligaste; men om de flera och viktiga läroämnen, som nyligen inkommit i skolan, hafva de icke ens en dylik erfarenhet. Det är på sådant sätt man kan förklara, huruledes, oaktadt skolstadgans uttryckliga föreskrift och höga vederbörandes påminnelser, lexläsningen ännu florerar i skolorna, och huruledes man finner lärjungar redan vid början af naturvetenskapernas studium sysselsatta med torra lexor i terminologi och systematik.

Det finnes en konst att undervisa, hvars theoretiska grunder hemtas, icke så mycket från sjelfva undervisningsämnet, utan fastmer från en noggrann kännedom om fattningsgåfvans och minnets harmoniska och gradvis stegrade utveckling, i förening med nödig disciplin vid deras ansträngande. Dessa theoretiska grunder framställas af pedagogiken. Vill man vinna en förbättring i den beklagliga öfveranstängningen, må man ock sätta lärarne i tillfälle att tillägna sig insigt i läromethoder! Detta kan icke ske genom det så kallade profäret, hvarunder just den vanliga, mindre goda methoden, om ens någon, inhemtas. På dessa skäl tillstyrker jag Kammarens bifall till den nådiga Propositionen. Man har sagt, att, om en profession i pedagogik inrättas i Upsala, bör en sådan äfven i Lund inrättas. Utan tvifvel. Jag tror icke, att de studerande vid Lunds universitet, hvilka egna sig åt lärarekallet, äro i mindre behof af dylik undervisning, än de i Upsala; och om de i Lund utgöra blott en tredjedel af antalet i Upsala, så rekryteras likväl från dem lärarne vid en stor del af södra Sveriges läroverk. Om likväl nu endast vid det ena universitetet en dylik profession föreslås, bör intet hinder för dess beviljande möta från den omständigheten, att icke på samma gång tvänne äro föreslagna.

Herr Arrhenius: Obestriddigen är frågan om undervisningen inom våra elementarläroverk en ibland de aldra viktigaste, och att göra

allt möjligt, för att förbättra denna undervisning, bör vara statsmagternas käraste pligt. Härigenom bestämmes nemligen i väsendtlig mån landets hela framtid. Hvad den nu förevarande frågan angår, så får jag bekänna, att jag, innan diskussionen började, var något tveksam, huruvida man med en profession i pedagogik, verkligen skulle kunna vinna hvad man åsyftat; men jag måste bekänna, att under denna diskussion min tvekan härom ännu mera ökats, och jag anser mig vara skyldig att uttala orsakerna härtill, till den kraft och verkan de för andra kunna hafva. Den professor, hvars tillsättande här blifvit ifrågasatt, skulle undervisa i läroämnenas methodik. För att han skulle kunna meddela en sådan undervisning, fordras det, att han sjelf måste väl känna alla de läroämnena, i hvilka undervisning lemnas vid elementarläroverken; ty känner han ej dessa ämnen i grund, huru skall han då kunna säga, huru undervisningen i dem bör bedrivas? Jag tror då, att hvilken person än komme att erhålla den ifrågasatta professionen, skulle det vara för honom omöjligt, att på ett tillfredsställande sätt lemna den undervisning, man af honom begär. Är han nemligen språkkarl, kan han möjligen framställa methodiken för språkundervisningen väl; men om han nu ej derjemte känner matematik och naturvetenskaper, huru skall han då kunna meddela reglorna för dessa ämnens methodik? Mig förefaller det nära nog omöjligt, att en person skulle kunna fylla alla de fordringar, man måste i detta afseende ställa på honom. Det har blifvit sagt — och deri instämma vi säkert alla — att sättet att behandla ett läroämne bör vara godt, och att denne professor derföre skulle meddela undervisning om det bästa behandlingssättet af hvarje ämne. Men utan att känna ämnet, kan han ej redogöra ens för sättet att bibringa undervisning i de enklaste delar deraf; ty äfven undervisningen i elementerna fordrar grundlig kunskap i hela läroämnet, om annars denna undervisning skall blifva fullt gagnande. Det skulle vara, såsom man yttrat, »genom en djupare insigt i ämnens natur», som han skulle kunna fylla sin plats, men hvarifrån taga en man, som i våra dagar är en sådan polyhistor, en sådan man med »djupare insigter» uti alla vid elementarläroverken förekommande undervisningsämnen?

Vi känna alla, att mycket blifvit under de sednaste åren åtgjordt för våra elementarläroverk, och vi äro alla derföre tack skyldige den man, som främst har sig anförtrodd ledningen af dessa ärenden. En sak, som dervidlag i väsendtlig mån bör fördelaktigt inverka på lärarebildningen, är införandet af det s. k. profäret. För min del anser jag detta profär vara det bästa sätt för den blifvande läraren, att inhemta läroämnenas methodik. Han har likväl redan långt förut börjat att inhemta densamma, nemligen redan under skolåren; ty af de olika lärare, af hvilka gossen i hvarje olika klass handledes, inhemtar han i första hand de olika läroämnenas methodik. Vi känna alla, att ungdomen har en ofantlig förmåga att attrapera lärarens både förtjenster och svagheter. Gossen kommer på detta sätt att omedvetet upptaga af sina bättre och lyckligare lottade lärare *det* af undervisningssättet, som han finner ändamålsenligast, och redan innan gossen lemnar skolan, har han inhemtat en methodik för undervisningen, och mången yng-

ling har icke sällan fått sjelf tillämpa denna methodik, såsom enskild lärare eller informator åt yngre skolgossar eller barn, som ej gå i allmän skola. Är det nu en ung man med kraftig vilja och god förmåga, hvilken egnar sig åt lärarekallet; har han, efter det han tillbragt nio eller tio år i skolan, der inhemtat en god methodik, hvilken bör vara så mycket säkrare rotfastad, som den inhemtats under ledning af flera olika lärare; har han vidare vid akademien utvecklat sitt vetande i de kunskapsgrenar, som för honom äro lämpligast och i hvilka han framdeles ämnar meddela undervisning; så återstår sedan för honom profåret, innan han vinner anställning i Statens tjänst såsom lärare. Under detta profår är han dagligen i tillfälle att afhöra undervisningen i skolan, och honom lemnas äfven tillfälle, att under lärarnes tillsyn sjelf försöka sig i att undervisa. Ett fullständigt läroverk med en god rektor och goda lärare torde derföre vara det bästa stället för från universiteten afgående unga mäns utbildning till lärare för elementarläroverken, och det är med methodiken för undervisningen såsom med hvarje annan konst, att den kan endast inläras genom praktisk öfning, ej genom afhörande af föreläsningar från katedern. I samma mån som den unge mannens intresse för lärarekallet tillvexer, och hans verksamhet inom skolan utvidgas, utvecklar sig äfven hans skicklighet allt mer och mer. Dock är det med detta så, att han ej kan blifva en *skicklig* lärare, om han ej eger anlag dertill; detta är nemligen en bland de saker, som ej på något sätt kunna läras, om fallenhet och anlag dertill saknas. Har sålunda den från universitetet afgående studenten eller magistern ej någon förmåga att blifva en duglig lärare, hvartill fordras ej blott kunskaper, utan dertill lämplig karakter och öfriga nödiga egenskaper, så kan ej någon professor lära honom det.

Man har här under diskussionen antydt åtskilliga saker, hvilka förefallit mig högst märkliga; och i fall med den ifrågavarande professionen skulle afses, hvad man här sagt, att med densamma åsyftades, tror jag, att denna lärostols praktiska vigt blir än mer tvifvelaktig. Man har sagt, att den borde afse inlärandet af innanläsningen. Innanläsning är visserligen af vigt, men den bör vara långt förut inhemtat, och den blifvande läraren bör redan hafva tillämpat densamma under hela sin föregående studiebana. Skulle professorn sysselsätta sig med innanläsning, så skulle han hafva framför sig ett auditorium, hvilket ännu ej uppfyllt fordringarne för intagning i elementarskolans lägsta klass. Man har sagt, att professionen vore af vigt för christendomsundervisningen. Jag beklagar på det högsta, om det vördiga Ståndet skulle behöfva kalla en sådan profession härvid till hjälp, och om man tror, att christendomen på detta sätt kan göras sann och lefvande. Man har äfven sagt, att denna profession skall blifva af väsendtlig vigt för disciplinen. Det vore eget, om professorn skulle sysselsätta sig med *det* särskilda kapitlet, och visst är, att han dermed föga skulle uträtta. Ty hvad det angår, så veta vi alla, att vissa personer äro sådana, att de aldrig genom någon methodik lära sig att hålla disciplinen vid magt, då de sakna förmåga att förskaffa sig hörsamhet, lydnad och aktning, hvilka egenskaper hos läraren äro de enda, som kan uppe-

hålla disciplinen inom ett läroverk. Slutligen har här blifvit sagdt, att den ifrågavarande professionens upprättande skulle vara af vigt derföre, att den skulle motverka mångläsningen, och medföra befrielse från öfveranstängning, derigenom att den minskade lärarnes antal. Jag har ännu ej kunnat förmärka, att ett sådant mål kan vinnas genom annat än minskning af läroämnenas antal, men öfver det ämnet är det väl ej meningen att föreläsa. Så länge alla de nuvarande läroämnen äro kvarstå, lär väl äfven mångläseriet blifva kvar. Det finnes i detta fallet ej annat att hoppas, än att vi måtte få skicklige lärare, som förstå att behandla läroämnen rätt, att framhålla det väsendtliga, och ej belasta lärjungen med en mängd oväsentliga lärosatser, regler och undantag utan all ända, och jag får i det fallet erinra om, att förnämsta orsaken till öfveranstängningen i skolorna beror derpå, att lärarne hvar i sitt ämne anse det vara en heder att drifva ynglingarne så långt som möjligt, och att göra läroämnet till en specialitet, hvilket det icke inom skolan borde vara. Det är likväl att hoppas, att det framdeles skall blifva allt mera sällspordt, att något sådant händer.

Jag tror slutligen, att denna profession kan fullkomligen undvaras. Funne jag densamma vara af behofvet påkallad, skulle jag gerna vilja rösta för densamma; men i sådant fall skulle jag ock yrka, att en dylik profession inrättades i Lund, lika väl som i Upsala, emedan de unga män, som utbildas i Lund till lärarekallet, väl ej böra eftersättas dem, som studera i Upsala. Men då, såsom jag redan haft äran nämna, jag tror, att det vackra mål, som man här föresatt sig, näppeligen kan vinnas på den väg, man föreslagit, men deremot kan på annat sätt ernås, ser jag mig nödsakad, att förena mig med dem af Kammarens ledamöter, som yrkat afslag på Utskottets förslag.

En sak ville jag dock bedja att få ytterligare vidröra, medan jag har ordet. Här har blifvit nämndt, att mera blifvit gjordt för bildande af folkskolelärare än för lärarne i elementarläroverken. Det ligger dock för öppen dag, att det varit en nödvändig sak, att för folkskolelärarne upprättades särskilda seminarier. Ty de personer, som egna sig åt detta kall, äro nemligen nästan alla af den samhällsklass, att de sjelfve behöfva direkt undervisning, innan de gå att undervisa andra. Detta är åter ej händelsen med lärarne inom elementarläroverken, hvilka alla sjelfve genomgått läroverk, och derefter erhållit ytterligare undervisning vid akademien. Skulle likväl för dessa blifvande lärare vid elementarläroverken finnas fullständiga pedagogiska seminarier, så skulle det mål, man nu med den ifrågasatta pedagogiska professionen afsett, tvifvelsutan säkrast kunna vinnas, ty vid sådana seminarier blefve det tillfälle för de unga män, som egna sig åt elementarläroverket, att under särskilda facklärares ledning kunna inhemta en fullständig och allsidigare praktisk vana och kännedom af de olika läroämnenas methodik och behandling.

Herr Geijer: Jag hade ej väntat, att jag skulle behöfva uppträda för att försvara en sak, sådan som den ifrågavarande. Jag ber dock att få ytterligare påminna om en omständighet, som redan förut blifvit här omtalad, nemligen att tillsättandet af en profession, sådan som den nu ifrågasatta, blifvit vid flera läraremöten begärdt; och den omständighet,

att en sådan framställning utgått från lärarne sjelfve, torde i hög grad tala för förslaget antagande. Jag har sjelf varit lärare i många år, och jag vet derföre, huru viktigt det är, att icke ett olika framställningssätt af samma ämne användes i olika skolor. Den siste värde talaren anförde mot förslaget, att det skulle vara omöjligt, att finna en person nog skicklig, att meddela speciel undervisning i hvarje särskildt ämne. Så vidt jag kunnat uppfatta saken, är dock detta icke meningen; den ifrågavarande personens verksamhet skulle nemligen ej gå ut på, att meddela undervisning i hvarje särskildt ämne, utan i konsten att undervisa i allmänhet. Hvad den öfverklagade öfveransträngningen beträffar, så tror jag, att orsaken dertill ligger till ej ringa del i lärarnes oförmåga att undervisa. En lärare, som är skicklig deruti, behöfver nemligen ej besvära lärjungarne med att arbeta mycket på egen hand eller gifva dem långa hemlexor, hvilka sednare jag anser vara det, hvaröfver man mest klagar. Det är klart, att det är vida beqvämare för läraren, att endast förhöra de lexor, han gifvit, än att sjelf meddela lärjungen undervisning i ämnet. Lärarnes maklighet och oförmåga att undervisa bidraga alltså, enligt min tanke, ofta på ett betänkligt sätt till lärjungarnes öfveransträngning. Man har äfven sagt, att den lärare, hvilken sjelf gått i skola, derunder haft tillfälle, att inhemta goda undervisningsmetoder. Det är nu visserligen sannt, att lärjungarne i allmänhet gifva noga akt på läraren; men jag tror, att de i allmänhet vida lättare uppfatta hans fel än hans förtjenster. Har lärjungen en god lärare, som undervisar på riktigt sätt, så tror jag visserligen, att lärjungen i allmänhet med lätthet inhemtar läroämnet, men jag tror alldeles icke, att han derföre har större lätthet att tillägna sig och använda den method, som läraren begagnar. Det för närvarande iakttagna s. k. profäret, hvilket blifvit framställt såsom en ersättning för den ifrågasatta professionen, tror jag ej kunna ersätta densamma. I en skola är nemligen, såsom vi alla veta, lärarnes tid så upptagen med att undervisa lärjungarne, att jag tror det någon synnerlig tid för dem ej kan återstå att egna åt handledningen af en yngre kamrat, synnerligast om denne sjelf förestår en klass. I alla fall är det ej sagdt, att de lärometoder, som följas inom skolan, äro de lämpligaste, och det blir i sådant fall rent af olyckligt, om den unga läraren inhemtar skadliga lärometoder. Skall emellertid en enhet i undervisningssättet vinnas, så skall densamma utgå uppifrån och ej nedifrån; och en sådan enhet vinnes ej endast genom profäret. På dessa skäl får jag tillstyrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Bergstedt: De många betänkligheter, som jag hyst mot förevarande förslag, hafva till en stor del blifvit häfda af de värderika upplysningar i ämnet, som Herr Stats-Rådet Carlson meddelat; men jag måste, på samma gång jag medgifver detta, erkänna, att inom en speciel del af förslaget nya betänkligheter för mig uppstått. Jag har likväl blifvit i väsendtlig mån förekommen af herr Arrhenius, och vill derföre försöka att fatta mig kort. Det är nemligen känt, att i samma grad, man fordrar skicklighet i konsten att undervisa i ett ämne, i samma grad förutsätter man äfven grundliga studier af detsamma. Jag vill i detta afseende fästa uppmärksamheten på att de aldra utmärk-

taste vetenskapsmän hvarken försmått att hålla populära och elementära föredrag, eller af några andra öfverträffats i denna värdefulla färdighet. Jag vill i detta fall blott erinra om de utmärkta, ja nästan verldsberömda föredrag, som Professor Tyndall förra vintern i Royal Institution höll för Londons arbetare. Det är i min tanke alldeles klart, att endast den, som kan väl undervisa i ett ämne, äfven kan undervisa i detta ämnes methodik; och det, som här blifvit anfördt angående undervisningen i språk, ger mig ökad anledning att tro, att de fordringar, som måste ställas på den ifrågasatte universitetsläraren, äro alldeles för stora. Då, såsom vi sett, under den nyare tiden en allmän tendens till specialstudier gjort sig gällande, anser jag det ej vara möjligt, att finna en person i besittning af så stora specialkunskafer, som måste erfordras, om han skulle kunna ensam bilda goda elementarlärare. Derföre hyser jag också stora tvifvel, huruvida man med fog kan begära, att det nu åsyftade ändamålet skall kunna vinnas genom upprättande af blott en profession. Jag har alldeles icke några betänkligheter vid att göra det ena af våra universitet mera rikt begåfvadt än det andra. En sådan betänklighet måste försvinna, då man tager i betraktande, huru lätt samfärdseln mellan dem numera blifvit, sedan de båda universitetsstäderna blifvit genom jernväg med hvarandra förenade. Tvärtom anser jag det för en lycka, att läroämnena vid två sådana universitet äro något heterogena. Men just den omständigheten, att, då man har så stora fordringar på våra elementarlärare, man vill lägga deras högsta utbildning i händerna på *en* person i stället för på flera, förekommer mig betänklig. Vid de Tyska universiteten, der en lärostol finnes upprättad för pedagogik, finnes äfven pedagogiska seminarier. Jag kan väl tänka mig, att en sådan institution skulle vara äfven hos oss önskelig, om än ej alldeles nödvändig. Jag kan der tänka mig en lärare för undervisningen i klassiska språk, som kunde på ett vetenskapligt sätt framställa grunderna för sättet att bibringa kunskafer i detta ämne; en lärare för undervisningen i naturvetenskaper, en lärare för undervisningen i matematik, och jag kan väl tänka mig, att det skulle för samtliga lärarekandidaterna vara af intresse och nytta att följa med undervisningen i hvar och ett af dessa särskilda ämnen; men jag kan svårigen tänka mig, att man i våra tider skulle kunna finna en person med förmåga att genomtränga och sammanhålla dessa olika ämnen. Jag vill ej nu framkomma med några särskilda åsigter eller förslag härutinnan. Men då jag tror, att mina tankar i detta ämne måhända delas af flera, och jag ser den högste chefen för vårt undervisningsväsende här ibland oss, har jag velat vända mig till honom, öfvertygad som jag är, att det skulle lända till framgång för den Kongl. Propositionen, om han behagade under loppet af diskussionen undanröjda de här yttrade tvifvelsmålen.

Friherre von Schwerin: Det kan synas djerft af en lekman, att uppträda i en sak sådan som denna. Jag skall också yttra endast några få ord. I praktiska lifvet se vi ofta, huru vissa personer ega en afgjord fallenhet och lätthet, att instruera andra, och denna förmåga beror utan tvifvel på en rent personlig egenskap, att kunna skapa intresse för det ämne, hvori man undervisar, och att med klarhet framställa det-

samma. Det behöfves med ett ord en viss methodik. Och att uppställa reglorna för detta systematiska sätt att undervisa, anser jag vara ganska väl möjligt. Jag hade en gång i Tyskland tillfälle att umgås med en lärd man, hvilken var allmänt berömd för sin skicklighet att undervisa, och hvars lektioner fördenskull också voro mycket talrikt besökta. Jag frågade honom en gång om orsaken, hvarföre hans lektioner voro så omtyckta och huru det kom sig, att han mer än andra förstod att väcka lärjungarnes intresse. Han svarade då, att det inom hvarje vetenskap finnes vissa, för att så säga, nyckelpunkter, och att hela hans konst bestod i att uppleta och påpeka dessa; hade lärjungen rätt studerat dem, så blef det för honom sedan lätt, att uppfatta hela vetenskapen. En talare har här förut sagt, att det behöfdes för läraren, att sjelf vara hemma i sitt ämne, för att kunna undervisa. Det vågar jag i min mån förneka; och jag ber, att till stöd för min åsigt härutinnan få anföra ett exempel eller en liknelse, hvilken visserligen haltar, men dock torde vara upplysande. Jag har ofta sett, att personer, hvilka icke varit synnerligen hemma i ridkonsten, likväl varit utmärkt skicklige i att undervisa deri. Det är nu visserligen sannt, att ridkonsten har sin egna från praktiken skiljda teori, och att liknelsen derföre haltar, men den torde likväl kunna gälla såsom ett bevis för hvad jag nu anför. Det är känt, att en undervisning, som är ganska svår att meddela, och till hvars bibringande det behöfves icke så obetydlig skicklighet och tålmod, är just den aldra första, nemligen den uti innanläsning. Meddelandet af dessa första elementer sker fort eller långsamt, allt efter det större eller mindre intresse, som läraren vet att ingifva lärjungen. Jag ber att äfven i afseende härpå få anföra ett exempel. Vid en af den nuvarande Kejsrerliga regeringen i Frankrike anställd undersökning, hvilken hade till mål, att utröna det olika tillståndet vid folkskolorna i detta land, befanns det, att inom en viss kommun såväl yngre som äldre personer med utomordentlig lätthet lärde sig att läsa innan till. Man undersökte orsaken härtill och fann, att inom kommunen fanns en skolmästare, som hade sin egen method för meddelande af undervisning i detta ämne. Han hade nemligen uppfunnit en sticka med två band, af hvilka det ena var fast och det andra var rörligt. På det rörliga bandet funnos tecknade åtskilliga vokaler och på det fasta konsonanter. Genom att flytta dessa band sins emellan lärde nu hans lärjungar med största lätthet att läsa. Jag har sjelf sedermera personligen använt samma method och funnit densamma vara utmärkt lämplig. Det kan således finnas en methodik äfven för sättet att undervisa i innanläsning. Flere talare hafva påpekat den svårighet att lära, som kan finnas för ynglingen uti sjelfva undervisningssättet, jag tror mig kunna vitsorda densamma, ty det är väl alldeles klart, att sjelfva sättet, att ordna en lektion, i hög grad kan underhjelpa lärjungens intelligens. En annan talare, till hvars ord vi måste sätta det största förtroende, har sagt, att orsaken till öfveranstängningen inom skolorna vore att söka, icke så mycket i läroämnenas antal, som i sättet, att meddela undervisning i dem. Då nu en förändring härutinnan måste anses vara i hög grad önskvärd, samt enligt mitt förmenande är möjlig att vinna genom inrättande af den ifrågavarande professionen, får jag på det högsta tillstyrka bifall

till Stats-Utskottets ifrågavarande förslag, dervid jag likväl måste uttala den åsigt, att, derest en sådan profession upprättas i Upsala, rättvisan och konsekvensen fordra, att en dylik upprättas äfven i Lund.

Herr Rydin: Af den föregående diskussionen är det klart, att en större pedagogisk skicklighet torde vara för våra elementarlärare af nöden, och att det derföre är af vikt, att de på ett eller annat sätt inhemta grunderna af den pedagogiska vetenskapen. Detta behof af pedagogikens utveckling och tillämpning har äfven låtit sig förnimma vid universiteten, der man sökt lägga grund till filologiska seminarier. Af vikt blir således, att universiteten taga i sin mån denna viktiga fråga om hand. Huruvida syftmålet kan vinnas genom att nu, utan föregående förberedelser, inrätta en ny profession, kan vara tvifvel underkastadt. Jag kan ej undgå att i likhet med Herrar Arrhenius och Bergstedt göra mig den frågan, huruvida en ensam persons krafter skulle kunna vara tillräckliga för att bestrida undervisningen i pedagogik; och en annan fråga, som likaledes är af stor vikt, är den, huruvida det lämpligaste sättet, att nå det mål, hvilket man nu eftersträfvat, är att inrätta en profession i pedagogik, eller om icke inrättandet af en normal-skola skulle vara lämpligare. Jag vill ej tilltro mig att kunna lösa, hvarken den ena eller den andra frågan, men jag anser det vara af vikt, att, derest en profession i pedagogik skall inrättas vid Upsala universitet, universitetet må sättas i tillfälle att först afgifva yttrande i denna sak, något som i förevarande fall icke blifvit ifrågasatt. Ty det är af stor vikt, att få utrönt, huruvida en sådan profession kan stå tillsammans med den öfriga undervisningen vid universitetet. Då jag således anser det vara tvifvel underkastadt, huruvida med inrättandet af en profession i pedagogik vore något vunnet, men jag å andra sidan anser, att de blifvande elementarlärarne må erhålla en så grundlig bildning som möjligt, så vill jag för min del tillstyrka den förändring i Kongl. Maj:ts Proposition, att nemligen Riksdagen ville anslå 4,500 R:dr årligen, att ställas till Kongl. Maj:ts disposition, för att bereda dem, som vilja egna sig åt lärarekallet, tillfälle till vetenskaplig handledning i pedagogik. Genom en sådan åtgärd skulle man kunna sätta elementarlärares utbildning i samband med de vid universitetena nu befintliga fria seminarierna, hvilket måhända kunde vara lämpligare, än att anförtro denna undervisning åt en särskild profession, till hvilkens inrättande för närvarande jag för min del icke kan tillstyrka bifall.

Herr Landgren: Jag har ännu en gång begärt ordet för att gemmåla Herr Arrhenii uppfattning af mitt yttrande. Han har storligen förundrat sig, att man satt ifråga undervisning i innanläsning för män med akademisk bildning. Jag må väl också uttrycka min förundran, att, sedan så mycket blifvit skrifvet och disputeradt rörande skillnaden mellan innanläsning efter bokstafven på gamla sättet och en af innehållets natur bestämd välläsning, och sedan så klart blifvit ådagalagt, att denna välläsning har sin egen teori, hvilken ingår som en beståndsdel i modersmålsundervisningen — det förundrar mig, säger jag, efter allt detta, huru man i en så simpel sak skall behöfva blifva missförstådd. Man har äfven förundrat sig öfver, att christendomsundervis-

ning skulle behöfva komma i fråga för en välbeställd filosofie magister. Kan man då ej inse, att det är någonting helt annat att hafva en viss grad af theologisk bildning, och någonting annat, att så känna sitt folk och den sak man behandlar, att hvarje lärdom må slå rot och bära frukt i deras själ, som mottaga undervisningen — med ett ord, det är någonting annat, att hafva rika gåfvor i sitt hus, och något annat, att enligt apostelns ord gifva hvar och en i rätt tid hvad han behöfver.

Herr Statsrådet Carlsson: Jag får bedja Kammaren om ursäkt, om jag yttrar ännu några ord; det är måhända ej rätt af mig att än en gång uppträda, då jag hör, att Kammaren är böjd för att sluta diskussionen. Men då man i årtal tänkt på en åtgärd, och afbidat tidpunkten, då den i kedjan af fortgående åtgärder skulle finna sin rätta plats, måste det kännas hårdt, om hvad man eftersträfvat skulle på ett ögonblick göras till intet, endast för det, att ej tillräckliga skäl för den ifrågasatta förändringen blifvit anförda. Jag vill ej uppehålla Kammaren med någon lång förklaring öfver pedagogikens begrepp. Det är naturligt, att detta ej kan vara bekant för alla, och jag kan derföre ej finna det underligt, att betänkligheter yttrats mot den föreslagna professionen i ämnet; men för dem, som undersökt detta ämne något närmare, är det känt, att dess allmänna del omfattar en framställning, som ådagalägger, huru undervisningen har sin rot i de olika själsförmögenheternas art och utveckling, och redogör för bildningens förhållande till dem. Att undervisning i denna allmänna del kan meddelas af *en* person, derom torde tvifvel ej kunna uppstå. Den har vidare sin mera speciela del, omfattande tillämpningen af de allmänna grunderna på de särskilda läroämnena. Denna tillämpning må man dock ej fatta så, som genom den en djupare insigt i vetandets särskilda grenar skulle vara förutsatt; och det af det enkla skäl, att frågan här ej är om annat än skolbildning, om de kunskaper, som inom skolan meddelas; och jag vågar påstå, att en bildad man, som känner grunderna för uppfostrarens förfaringssätt, mågtur meddela denna undervisning. Jag skulle ej hafva föreslagit den ifrågavarande åtgärden, om jag ansett den varit omöjlig att genomföra. Den kan så mycket mindre vara det, som den blifvit i andra länder förverkligad, man har der sett, att den ifrågavarande vetenskapens begrepp af en man både kunna omfattas och göras klara för andra. Det är sättet att undervisa, som här är i fråga, detta praktiska sätt, som så väsendtligt ingriper i bildningens gång; och detta kan både fattas och meddelas. Man har här talat om mångläseriet och beklagat det onda, som det skulle medföra; detta onda kan ej afhjelpas genom borttagande af läroämnen, hvilka måste kvarstå derföre, att det ligger i den moderna bildningens natur att vara mångsidig, men deremot kan bördan deraf aflyftas derigenom, att det enhetsförhållande klart framhålles, som förenar de till utseendet olika ämnena, så att de upphöra, att för lärjungen framstå såsom främmande för hvarandra. Men för att göra detta, för att läroämnena skola framstå för lärjungen endast såsom olika sidor af samma sak, fordras ovilkorligen, att läraren eger kännedom om ämnenas inbördes frändskap, och om det praktiska sättet att bibringa kunskap härom. Det är på detta sätt, som undervisningen skall och måste meddelas, för att blifva för lärjungen rätt fruktbarande;

och det bör väl i följd deraf vara otvifvelaktigt, att en ingripande verksamhet kan och bör utvecklas af den här föreslagne universitetsläraren. Att denna hans verksamhet måste sättas i samband med undervisningen inom läröverken, är en sida af saken, som både är i sig sjelf nödvändig och blifvit vid förslaget framställande berörd. Här har blifvit yttradt, att det s. k. profåret vore en praktiskt riktig och i sin tillämpning nyttig institution. Nå väl! de, som voro medlemmar af Representationen, då man tillkämpade sig detta profår, erinra sig utan tvifvel, att alldes samma invändningar då framställdes mot denna inrättning, som nu blifvit uttalade mot förevarande förslag. Nu är profåret satt i verket, och man erkänner så väl dess verkställbarhet som dess nytta. Men profåret gör icke tillfyllest; det ligger i sakens natur, att, då man vill bekämpa ett ondt, måste man angripa det från flera sidor och gå ända till dess rot. Det vore i sjelfva verket besynnerligt, om tillsammans med de särskilda åtgärder, hvilkas nytta erfarenheten bekräftat, om i oåtskiljaktigt samband med dem skulle stå en tanke, som vore helt och hållet förfelad. Efter mitt förmenande är det, som blifvit här föreslaget, blott ett steg framåt på den redan beträdda banan och en följd af de åtgärder, som förut vidtagits. Jag har trott mig finna det viktigaste problemet för undervisningens vård deri, att man ledde och underlättade det inre arbetet i skolan och sålunda satte den i stånd, att, utan att öfverlasta lärjungarnes minne med ofruktbara bokliga kunskaper, harmoniskt utveckla deras själsförmögenheter och således verkligen uppfostra dem. Sedan de förberedande momenterna blifvit genomförda, borde efter min öfvertygelse den nu föreslagna åtgärden vidtagas, såsom med nödvändighet slutande sig till dem. Jag kan ej annat än vädja till det nit för undervisningsväsendets förkofran, som jag sett, att Kammaren hyser, då jag anhåller, att den ville genom bifall till den Kongl. Propositionen kraftigt bidra till dess vidare utveckling.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan; dels af Herr Rydin, att Kammaren måtte på det sätt bifalla samma hemställan, att ett årligt anslag af 4,500 R:dr ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, för att bereda dem, som vilja egna sig åt lärarekallet, tillfälle till vetenskaplig handledning i pedagogik; och dels slutligen, att Utskottets hemställan måtte afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, sedermera proposition på antagande af Herr Rydins förslag, då svaren utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å merberörda hemställan, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering begärts samt Kammaren, uppå Herr Grefvens och Talmannens framställning, till kontraposition vid voteringen antagit

afslag a Utskottets oftaberörda hemställan; uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 7:de punkten af Utlåtandet N:o 40, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 26.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet uppskjöts till eftermiddagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 11, angående allmänna bevillningen.

Herr vice Talmannen: Jag får den äran hemställa, att de Betänkanden, hvilka nu blifvit bordlagda, må sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum, för att kunna då ånyo bordläggas.

Kammaren lemnade härtill sitt samtycke.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.,

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 30 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 40, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Åttonde Hufvudtitel.

8:de och 9:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

10:de punkten.

Momentet a.

Grefve Hamilton, Henning: Om frågan hade gällt grunderna för lärarens vid elementarläroverken löneberäkning, så skulle jag mot nu gällande förordning derom haft åtskilligt att anmärka. Men då det endast är fråga om från hvilken tid löneturen skall räknas, så tror jag att nuvarande stadgande är att föredraga hvad Utskottet föreslagit; och att genom antagande af detta förslag lärarne skulle, som man säger, komma ur askan och i elden. Enligt nu gällande stadgande skall löneturen beräknas »från och med året efter det, då fullmagten eller konstitutorialet utfärdats.» Derom kan icke vara någon ovisshet; ty dagen, då konstitutorialet utgifves, är derå utsatt, och hvilket som är den 1 Januari derefter, är gifvet. Utskottet föreslår, att turen skulle räknas »från och med det år, då läraren på ordinarie stat tjänstgjort tvänne fulla läseterminer.» Om en lärare utnämnes t. ex. på sommaren 1867 och tjänstgör hela den hösten, så skulle han under lyckligaste förhållande få räkna tur från den 1 Januari 1869, ty förr än år 1868 kan han icke tjänstgöra 2:ne terminer under ett år; men om han sjuknar en termin, så är det slut för den gången och han får då försöka att under år 1869 tjänstgöra 2:ne fulla terminer. Skulle han äfven då blifva på något sätt hindrad, så kan saken på det sätt undanskjutas tid efter annan, så att han aldrig uppnår den ifrågavarande förmånen. Detta har icke varit Utskottets mening, men det förefaller så vid genomläsning af förslaget; och som häraf skulle kunna uppstå större olägenheter för lärare än den, att den ene nu får vänta något längre på löneförhöjning än den andre, så hemställer jag, att Utskottets förslag icke måtte bifallas.

Herr Wærn: Jag tror icke, att ett sådant fall, som den förre värde talaren framställt, är att frukta. Han tyckes äfven hafva förbisett, att Utskottets förslag innehåller orden »från och med det år», och därför skulle den lärare, som antages 1867, räkna lönetur redan 1868. Endast efter en bokstaflig tolkning, som icke lär komma att ega rum, kunde för den lärare, som sjuknade, ett uppskof ske. Efter nu gällande stadgande får den, som erhållit fullmagt i början af Januari, icke räkna sig detta år till godo, fastän han gjort lika mycket nytta som den, hvilken erhållit sin fullmagt i slutet af December föregående år. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Schartau: Jag trodde, då jag först läste Utskottets förslag, att meningen vore att tillskynda lärarne en fördel; men sedan Grefve Hamilton visat, hvartill detta förslag kunde föra, så måste jag afstycka det samma. En lärare, som blefve ofrivilligt, t. ex. genom sjukdom, förhindrad att tjenstgöra 2:ne fulla lästerminer under hvardera af de första åren efter sin utnämning, kunde komma att icke på länge få räkna lönetur; och det är således fara värdt, att lärarne härigenom komma i sämre ställning, än de hittills varit. Men då sådant icke varit Utskottets mening, torde frågan, för en närmare utredning, böra till Utskottet återremitteras, hvarom jag alltså anhåller.

Herr Statsrådet Carlsson: Det förekommer mig, som om detta Stats-Utskottets förslag lemnade rum för flera anmärkningar. Den lagstiftning, som år 1856 infördes vid lärarnes löneroglering, är något i vårt land egendomligt, nemligen den uppflyttning till högre lönegrad, som efter en viss tjenstetid eger rum, och som gör, att hvar och en kommer fram oberoende af andra och utan att behöfva trängas om platserna. För fördelarna här af, har man ansett, att man borde underkasta sig de olägenheter, som äro förenade med detta lönesätt. Då det icke finnes några fast lönade platser, utan alla löner i Riket äro rörliga, sträfva naturligtvis alla tjenstemän att komma upp i en högre grad med användande af hvarje skäl, som kan anses tala för en sådan förmån. Föreskrifterna måste därför vara i högsta grad klara och bestämda.

Det stadgande, som här är i fråga att förändra, nemligen att löneturen skall beräknas från och med året efter det då fullmagten eller konstitutorialet utfärdats, har varit gällande, allt sedan författningen infördes. Ehuru enkelt och klart det är, har likväl redan det vid tillämpningen gifvit anledning till icke få tvister och svårigheter. Men detta blefve sannolikt i vida högre grad förhållandet, om nu föreliggande förslag blefve lag, utan att olägenheterna i väsentligt mån afhjelpes. Det är sannt, att, om en lärare nu får sin fullmagt mot slutet af ett år, så stiger han in i löneturen jemförelsevis förr, än om han erhåller den under sommaren eller våren. Men det blir samma förhållande enligt Utskottets förslag; ty om en lärare börjar med att tjenstgöra en hösttermin, får han icke räkna detta sig till godo, och om det endast fattas 2 eller 3 dagar af vårterminen, likaledes; sådant blir alltid förhållandet, då man bestämmer en viss gräns, hvarifrån man skall börja att räkna. Jag trodde först liksom den förste talaren meningen vara, att läraren icke skulle få räkna lönetur förr än *året efter* det, då han begynt tjenst-

göra och tjänstgjort 2:ne terminer; det lärer likväl vara afsedt, att han skulle få sin löneturberäkning från början af sjelfva det år, *under hvilket* han begynner att tjänstgöra, och således i vissa fall beräkna *lönetur* från en tidigare dag, än då han begynner *uppbära lön*, och åtnjuta rätt till *uppflyttning* från en tidigare dag än den, då han blifvit *utnämnd*. Att han skall hafva tjänstgjort »på ordinarie stat» kan möjligen missförstås. Ty i följd af aflöningsättets egendomliga natur, som gör, att lönestaten är olika för hvarje år, kan en lärare icke uppföras på staten förr än året efter det, då han begynt tjänstgöra.

Om man följer uttrycket i förslaget, kommer stadgandet att verka retroaktivt; ovisst är, om det då icke föranleder många nya anspråk och kan leda till ökade kostnader, hvilkas belopp ej kan beräknas. Ganska stora svårigheter möta ock vid tillämpningen af ett sådant stadgande. Det är redan anmärkt, att, om en lärare under första året, sedan han blifvit utnämnd, af sjukdom hindras att tjänstgöra en termin, så flyttas han icke i lönetur. Men detta kan utsträckas ännu längre; ty, fastän jag förmodar att Utskottets mening varit, att en lärare skulle få räkna sig tillgodo, att han tjänstgjort 2:ne fulla läseterminer, *äfven om det icke varit under samma år*, ehuru förslaget icke innehåller detta medgifvande, så blir det dock svårt att afgöra, när sådant är fullgjordt, om han under någon tid af hvarje termin varit hindrad att tjänstgöra. Om det endast fattades t. ex. 14 dagar, så vore det obilligt att derå fästa afseende; men om det fattades 3 veckor eller längre tid, borde det väl beräknas; hvar är då gränsen? Om han under 3 eller 4 terminer efter hvarandra varit förhindrad att tjänstgöra, än en kortare, än en längre tid, när skall löneturen begynna? Alla dessa frågor lemna rum för mycken obestämdhet vid stadgandets tolkning, och man måste taga i betraktande, att hvarje bestämmelse i detta hänseende medför en statsutgift.

Förslaget, ehuru utgånet från välvilja för lärarne, leder knappast till någon fördel för dem, och sätter dem i stort beroende af möjligen vexlande åsigtter vid stadgandets tolkning. Ingen bestämd tidsgräns kan finnas, som icke föranleder någon ojemnhet, men den gräns, som nu är stadgad, synes mig föranleda så få som möjligt. Också har man på dessa nio år nu först hört en önskan i detta hänseende. Den lärar komma från tvänne lärare, som gifvit anledning till motionen; men desse lärare hafva, som jag tror, beklagat sig öfver något annat än tidsbestämningen; de hafva varit missnöjde med konsistorii grundsats för bestämmandet af fullmagts datum. Utskottet har ock anført, att fullmagterna dateras olika vid olika domkapitel. Så vidt jag vet, är det endast på ett ställe, som fullmagterna dateras då klagotiden utgått och icke på utnämningdagen; en sådan olikhet kan väl afhjelpas, utan att hela lagen för löneturberäkningen förändras — en förändring, hvilkens finansiela följder verkligen icke kunna beräknas. Om man därför icke vill åstadkomma en verklig fördel för lärarne, genom att gifva dem ett helt år, så skulle jag anse bättre, att låta stadgandet förblifva såsom det är.

Herr Rydin: Jag har begärt ordet med anledning af det anmärkta förhållandet, att inom vissa stift fullmagterna daterades icke från utnämningdagen utan från den dag, då klagotiden utginge. Sedan Herr Departements-chefen fästet uppmärksamheten på de svårigheter, som

skulle blifva en följd af detta förslags antagande, hemställer jag om man icke skulle komma till bästa resultatet derigenom, att i skolstadgan i stället för orden: »från och med året efter det, då fullmagt eller konstitutorial utfärdades», stadgades »från och med året efter det, då läraren blifvit utnämnd eller konstituerad.» Jag anhåller, att punkten måtte i detta syfte till Utskottet återremitteras.

Herr Ehrengranat: Motionen afser endast att bereda rättvisa åt ett par lärare, som kommit att lida derigenom, att deras fullmagter blifvit daterade icke från utnämningdagen utan från den dag, då fatalierna för klagomål utginge. Som jag inser svårigheten af den förändring, som nu blifvit föreslagen, och den af Herr Rydin föreslagna redaktionsförändring icke torde kunna antagas, förrän Utskottet deröfver yttrat sig, så får jag förena mig med dem, som yrkat, att punkten måtte till Utskottet återremitteras.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet, dels återremiss deraf, och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej, och slutligen proposition på afslag derå, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på momentets återförvisning förnyats samt med många ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Momentet b.

Herr Wærn: Då denna punkt tillkommit under förutsättning, att näst föregående punkt skulle antagas, men, sedan Herr Departementschefen visat de stora svårigheterna af den deri föreslagna förändringen, det torde vara ovisst, om det lyckas Utskottet att deri framställa något antagligt förslag; så får jag, då jag anser motionens syfte vara riktigt, anhålla att äfven denna punkt måtte till Utskottet återremitteras, på det att motionen i dess helhet måtte änyo blifva behandlad.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

11:te och 12:te punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

13:de punkten.

Herr de Laval: Stats-Utskottet har under ett gemensamt afslag sammanfört alla de motioner, som blifvit gjorda, i afseende på utvidgning

och förändring af elementarläroverken, och Utskottet har grundat sitt Utlatande derå, att, i anseende till mängden af lärareplatser, behörige sökande saknades till dem, så att 121 platser för närvarande stodo obesatta, äfvensom derå, att någon väsendtlig förändring i detta hänseende icke kunde innan nästa riksdag ega rum. Så vidt jag vet, beror detta förhållande, hvad lektoraterna angår, icke på brist på sökande, utan på tillfälliga omständigheter och på den tidsutdrägt, som vid dessa platser tillsättning är oundgänglig. I betraktande häraf, synes anledning icke saknas till begäran af återremiss, isynnerhet som Utskottets utredning af denna fråga är påkallad af både rättvisa och billighet, och framställningen stödjer sig på grunder, som förut blifvit tillämpade. Men då Statsverkets tillstånd icke lemna de medel, som erfordras för organisationens genomförande, och några förändrade förhållanden i detta afseende icke kunna innan nästa riksdag inträffa, så är jag af dessa anledningar föranlåten att för närvarande låta bero vid det slut, hvori Utskottet stannat, isynnerhet som genom en återremiss någon förändring deri icke lär kunna tillvägbringas.

Herr Bergman: Det framställda förslaget om utvidgning af Luleå skola till fullständigt elementarläroverk, har, i likhet med öfriga sådana framställningar, blifvit af Utskottet afstyrkt, derföre att det icke finnes tillgång på kompetente personer att fylla de lärareplatser, som redan finnas, och ännu mindre för tillsättande af nya sådana. Jag medger, att detta är ett skäl, som ger tillräcklig anledning att afslå de motioner, som här i massa blifvit framställda. Jag tror dock, att, beträffande Luleå, någon modifikation borde ega rum. Det är fråga om anslag till två lektorer. Bland denna klass af lärare finnes icke så stort antal vakanser, och dessa äro lättare att fylla, då andra lärare, sedan de blifvit kompetente, dertill befordras. Det är ovissheten, huruvida Luleå läroverk kan snart eller sent utvidgas, som är oroande; och endast vissheten, att det skall blifva fullständigt, vore tillfredsställande för föräldrar och målsmän, som nu måste skicka sina barn långt bort för undervisnings erhållande. Den frikostighet, hvarmed föregående Riksdagar i detta afseende omhuldat andra delar af landet, har gifvit anledning till förhoppningar, att äfven denna provins skulle få del dertaf, isynnerhet då der icke förut finnes något fullständigt läroverk. Jag vill härmed icke uttrycka någon afund mot bättre lottade; jag har blott velat framhålla behovet och bristen inom Sveriges nordligaste län. Ett annat skäl, som torde böra läggas i vägskålen, är, att Luleå stad under de sista åren på egen bekostnad uppfört ny läroverksbyggnad, utan direkt län eller bidrag från Statens sida, och icke heller från stiftets byggnadsfond, som då var upptagen på annat håll. Denna uppoffring af ett litet samhälle visar, att behovet af läroverkets utvidgning är der insedt; och det torde derföre icke anses förmätet, att nu göra framställning om anslag till tvänne lärare, för att komplettera läroverket. I motionen äro antydda olägenheterna vid tillsättande af tjänstemän, som icke kunna finska språket, i de trakter, der endast detta talas. Dessa olägenheter skulle snart afhjelpas, om ett läroverk funnes, der de landets barn, som från ungdomen blifvit förtrogne med både Svenska
och

och Finska språken, kunde inhemta de för Statens tjenstemän erforderliga kunskaper. Isynnerhet är bristen kännbar i afseende på ecklesiastike tjenstemän. Jag ber derjemte, att till Kammararens bepröfvande få hemställa, om det kan vara väl betänkt och rätt, att undandraga denna återstod af en främmande folkstam, denna gränsebefolkning tillfälle att vid Svenskt läroverk få inhemta Svensk bildning. Jag öfverlemnar frågan till Kammararens bedömande. Den summa, som nu är begärd, är icke stor; men för den aflägsna landsorten är frågan af stor vigt och stort inflytande för framtiden. Jag anhåller om afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då ännu icke någon yrkat bifall till Utskottets förslag, har jag trott mig böra göra framställning härom. Frågan om utvidgning af Luleå läroverk är icke nu för första gången föremål för Representationens pröfning; den har äfven förut varit väckt. Jag tillåter mig återkalla i den föregående talarens minne, att den tid icke är långt aflägsen, då de personer i de längst norr belägna orterna, som ville bereda sina barn en fullständig undervisning, icke hade tillfälle dertill på närmare håll än i Hernösand. Nu finnes ett fullständigt läroverk äfven i Umeå. Huruvida det kan vara någon stor afsaknad för den Finsk-talande befolkningen att icke erhålla undervisning i latin och grekiska, kan jag icke bedöma, men betviflar det dock. Jag hade trott, att det vore af större vigt för ifrågavarande orter, om i dervarande skolor undervisning meddelades i Finska språket, då väl alla borde kunna få lära känna det språk, som talas i den ort, der de äro boende. Men någon framställning i sådan syftning är nu icke gjord. Ännu ett skäl för bifall till Utskottets hemställan hemtar jag från hvad flere talare, som sagt sig hafva praktisk kannedom om skolväsendet, under förmiddagens plenum yttrade om nuvarande lärares maklighet och bekvämlighet, hvilken förmådde dem att på det minst ansträngande sätt sköta sina befattningar och att gifva barnen öfverdrifvet långa lexor, samt om desse lärares oduglighet, hvilken först skulle afhjelpas, sedan de af en professor i pedagogik blefve omskapade. Innan sådant skett, vill det synas mig att vi åtminstone icke böra inrätta några nya lärareplatser; och i väntan på den förestående förändringen, anhåller jag derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr Landgren: Ehuru svårt det är att hemställa om ändring i det förslag, som af Stats-Utskottet blifvit framställt, kan jag dock icke undertrycka den åsigt, att af alla läroverk, som äro i fråga, icke något synes så berättigadt till anslag, som Luleå, på de grunder, som af talaren näst före den siste blifvit framställda. Nödvändigheten att se till, att icke landets söner behöfva hemta sin bildning från främmande land, väger tungt i vägskaalen. Jag vill icke upptaga Kammararens tid med att vidare motivera min åsigt. Men jag kan icke sluta, förrän jag fäst uppmärksamheten på det besynnerliga i den siste talarens uppfattning af förmiddagens diskussion, då han ansett att man velat tillvita lärarne maklighet och bekvämlighet. Man kan hysa all aktning för Sveriges lärarekår, fast man kan finna att brister ega rum i denna som

i andra grenar af mensklig verksamhet. Ty man kan vara en redlig man med kunskaper och bildning, fastän man icke har alla de egen-skaper, som erfordras, för att arbetet och verksamheten skola vara full-komliga.

Grefve Hamilton, Henning: Då i denna Kammare finnas sex motionärer, som sett sina förslag förkastade af Stats-Utskottet, torde det vara skäl, att Utskottet får något understöd för sin åsigt, för att icke nödgas allena kämpa för densamma, och som jag för min del vill bifalla Utskottets Betänkande, ber jag att få yttra några ord i denna fråga. Den förste tularen har utsträckt sina önskingar till en allmän omorganisering af läroverken, och härtill kan väl finnas någon anledning. Vore fråga om att bilda något nytt, så skulle jag önska den förändring, att man ville skilja den klassiska och den reala linien i särskilda skolor, dock så, att i de skolor, der endast undervisas på den reala linien, latin inginge som ett frivilligt ämne, liksom också i de på klassiska linien fullständiga skolorna ett och annat ämne kunde blifva frivilligt. Man har mycket beklagat sig öfver det tyranni, som ligger deri, att de, som ämna blifva civile tjänstemän och för sina examina behöfva läsa latin, nu äfven tvingas att läsa grekiska; men ingen beklagar dem, som vilja blifva prester, att de nödgas läsa kemi. Skulle skolorna inrättas så, att hvar och en endast behöfde läsa det, som behöfdes för hans fack, så skulle följderna blifva en oändlig sönderdelning, och jag vet sannerligen ej, hvar man skulle stadna. Hvad åter angår en förändring i ekonomiskt hänseende, så kunde en sådan vara nödvändig i så måtto, att Staten endast åtog sig att bekosta ett visst antal lärare, t. ex. i förhållande till folkmängden inom hvarje län, och att, om flere önskades, deras aflöning bekostades af landstingen; ty som det nu är, blifva anspråken på skolor sådana, att de aldrig kunna tillfredsställas. Det finnes ingen riksdag, då icke motioner i denna väg väckas i oändlighet, och man har gått så långt, att nu 120 lärareplatser stå obesatta. Detta är en fara för sjelfva undervisningen, ty då det icke finnes kompetente lärare, måste dessa platser besättas med inkompetente. Af dessa sednare finnes visserligen en och annan, som genom fortsatta studier och anlag för lärarekallet kan blifva så skicklig, att han för-tjenar den kompetens, han slutligen får; men en stor del fortsätta icke sina enskilda studier, sedan de en gång blifvit lärare; men blifva det oaktadt till följd af långvarig tjänstgöring befordrade och uppflyttade i de högre lönegraderna, utan att hafva den skicklighet, som fordras. Jag tror derföre, att undervisningens eget intresse fordrar, att icke öka skolornas antal annat än i samma mån, som lärarekrafter finnas. Hvad särskildt de norra länen beträffar, medgifver jag, att man kan vara skyldig att göra mera för dem än för de öfriga, då man icke kan neka, att det södra Sverige på det norras bekostnad åtnjuter fördelar, som det sednare måste sakna, och i en annan anslagsfråga kommer jag att ådagalägga, att detta är min mening, — men hvad läroverken beträffar, vågar jag för närvarande icke gå längre, än redan skett. Såsom en talare anmärkt, är ej heller så litet i detta afseende gjort för de norra länen, då de mom få år fått ett på båda linierna fullständigt läroverk, och ett för reala linien. Då nu dessutom läroverket i Luleå endast har

100 lärjungar, kan man icke rimligtvis begära, att Staten skall bekosta ett fullständigt läroverk för ett så ringa antal, isynnerhet då man känner huru anspråken och utgifterna för detta ändamål på sednare tider stigit. På dessa skäl får jag anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Nordström: Det är här fråga om ett läroverk i *Luleå*. Det nu derstädes befintliga är fullständigt på reallinien, men ej på den lärda linien, och hvad nu genom den af höfdingen i länet afgifna motion begäres, är anslag för anställande af så många lärare till, att skolan äfven på den lärda linien kunde till ett fullständigt läroverk förändras, en önskan, som redan år 1865 blifvit hos Kongl. Maj:t af stadsfullmäktige i *Luleå* i underdanighet framställd. Då man betänker, att norr om *Hernösand* endast ett fullständigt elementarläroverk finnes, nemligen det i *Umeå*, att afståndet derifrån landvägen till *Luleå* utgör mer än 30 mil, och från *Luleå* till *Haparanda*, *Norrbottens* läns nordligast belägna stad, ungefär 25 mil, och att således för alla de föräldrar och målsmän inom dessa trakter, som önska åt sina barn bereda tillfälle till en lärd skolundervisning, redan genom dessa långa afstånd flerahanda allvarliga svårigheter i sådant afseende möta, torde man ej kunna förneka, att motionen i detta fall *särskildt* förtjenar allvarligt behjertande. Den utgör ett bevis på den intellektuella kulturens allsmågtiga lockelse äfven i dessa, af näringsbekymmer i följd af sitt läge på mångahanda sätt tryckta, nordliga bygder, och de af Utskottet för sitt afstyrkande till denna, så väl som andra liknande motioner vid denna riksdag anförda skäl, kan jag, för min del, så mycket mindre finna tillfyllestgörande, som, der inom förvaltningen specifikt olika förhållanden förekomma, dessa ock böra tagas i specifikt öfvervägande och kunna föranleda andra eller olika beslut mot dem, hvilka grundas på förhandenvarande lika förhållanden i andra fall.

Hela den landssträcka, hvarom nu är fråga, är dessutom ett gränsland, som ej med nog fasta band kan med hufvudlandet förenas. Det mäktigaste och starkaste af dessa band är språkets och den andliga kulturens utbredande i sådana trakter, en utspridning, så att säga, af hufvudlandets hela anda inom dem; så lärer världshistorien och visar, att sådana band verka säkrare och vida mer genomgripande, än alla befastade platser. I betraktande af allt detta, kan jag för min del ej underlåta att uttala ett varmt ord för framgången af ifrågavarande motion, och å densamma tillstyrka bifall, med afslag å Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Carlsson: Ingen kan vara varmare vän af undervisningen än den, som nu har ordet, och äfven deraf, att den må spridas i så vida kretsar som möjligt; men icke desto mindre måste jag afstyrka, att Riksdagen skulle ytterligare fortgå på den bana, som är beträdd sedan år 1856. Sverige egde då 13 fullständiga läroverk, nu hafva vi 30 sådana; icke har behovet af nya läroanstalter blifvit försvunadt, innan det blifvit på riksdagarne tillgodosedt. Följden af denna hastiga utveckling har, då lärarekrafterna icke kunnat ökas i samma starka progression som läroanstalterna, varit den, att man med skäl befarar, det undervisningen i sin helhet deraf skall lida. Det måste således

under utvecklingens fortgång komma till en punkt, der man af bristande tillgång på lärarekrafter nödgas göra ett uppehåll, och jag tror, att denna punkt nu är uppnådd. Detta visar sig deraf, att, då vid förra riksdagen infordrades uppgift på antalet af obesatta lärareplatser, upplystes, att detta antal var ganska stort; nu är det vida större, det stiger ända till 120, och bland dessa finnas icke få tjänster, som varit anslagna lediga 7, 8 ända till 10 gånger. Vi synas således stå på gränsen till omöjligheten att få lärareplatserna besatta med personer, som hafva en grundlig bildning. Vid ett läroverk bestriddes för kort tid sedan icke mindre än tolf lärarebefattningar af unga studenter; vid ett annat blefvo två af dem, som gingo ut på vårterminen, sina förra kamraters lärare påföljande hösttermin. Så inverkar bildandet af nya läroverk menligt på dem, som redan finnas. Skulle det, då man har sådana förhållanden för ögonen, vara välbetänkt att fortgå på samma bana? Skulle icke ett uppehåll vara nödvändigt, på det att förhållandena må hinna sätta sig? Det har icke fattats anledning för dem, som i främsta rummet böra tillse läroverken, att framställa förslag om utvidgad undervisning; men det oaktadt har styrelsen icke vågat vid denna riksdag göra framställning om någon skolas utvidgande. Bland de platser, som icke äro tillsatta, äro visserligen de flesta adjunksbefattningar, men det finnes bland dem äfven många lektorater. Ett oafbrutet tillskapande af nya lärareplatser skulle under sådana förhållanden hafva till följd, att de, som inträdde i det viktiga kallet att vara ungdomens lärare, blefve allt mer och mer omogne.

Herr Ros: Jag ber att få instämma med Herr Bergman i de af honom uttalade åsikter.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, då denna punkt innefattade en mängd momenter samt olika yrkanden i afseende å dem blifvit gjorda, komme delning af propositionen att ega rum; och hade, hvad först beträffade momenten a, b, c, d, e, f, g och h, endast bifall till hvad Utskottet deri hemställt, blifvit yrkadt.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till ofvanberörda momenter och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Efter förmälan, att, hvad åter angick mom. i, hade yrkats dels bifall till detsamma och dels att Kammararen, med afslag derå, måtte bifalla Herr Bergmans deri omförmälda motion, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till det förevarande momentet, och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Slutligen framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att momenten k, l, m och n, hvartill endast yrkats bifall, måtte af Kammararen godkännas, hvilken framställning med ja besvarades.

14:de punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

15:de punkten.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Jag får endast förklara, att jag väl instämmer i det beslut, hvartill Utskottet kommit, men kan icke biträda motiveringen.

Öfverläggningen ansågs härmed slatad och punkten bifölls.

16:de punkten.

Friherre Bildt: På sätt en, Stats-Utskottets Utlåtande bifogad, reservation upplyser, är anslag för offentliga föredrags hållande i hufvudstaden redan beviljad af den afgående Representationen. Vid 1862—63 års riksdag anslogos 10,000 R:dr härtill. Med denna obetydliga summa börjades föredragen 1864, och allmänheten visade då genom det intresse, hvarmed dessa åhördes, att Representationen handlat rätt, då den bifallit den gjorda framställningen. Om jag minnes rätt den diskussion, som fördes häröfver, så var ett bland hufvudskälen för ett sådant anslags beviljande, att hos folket fanns ett verkligt behof att höra sådana föredrag. Redan länge hade striden om universitetets flyttning till hufvudstaden pågått, och att intresset härför var så stort icke endast hos män af facket, utan äfven hos hufvudstadens befolkning, kan icke hafva någon annan grund, än begäret att tillegna sig den bildning, hvartill de offentliga föreläsningarne skulle lemna tillfälle. Man försökte då att inhämta, om verkligen detta intresse var så starkt, och anslog 10,000 R:dr till offentliga föredrag. Resultatet af detta anslag var, att allmänheten med så stort intresse omfattade dessa föreläsningar, att de vore till trängsel besökta, och mången gång var tillträde dit omöjligt för alla, som önskade det. Det mötte stor svårighet att få lärare, som ville, mot den obetydliga remuneration, som kunde erbjudas, offra sin tid för dylika tillfälliga föredrag. Men det lyckades dock, och det bästa beviset derpå, att föredragen äfven hos Kongl. Maj:t lyckats vinna nådigt afseende, är den vid följande riksdag afgifna nådiga Proposition om förnyadt anslag af 10,000 R:dr, hvilket af Representationen bifölls med vilkor, att hufvudstaden för föredragen skulle bekosta lokal och eklärering. Detta antogs så mycket heldre, som stadens kommunal-representation hade redan förut beviljat detta. Sedan, då, efter Representationens ombildning, det blef fråga om att på värdigt sätt fira årsdagen af denna tilldragelse, fann man icke något lämpligare än att bereda hufvudstadens befolkning tillfälle att tillegna sig den politiska bildning, som kan inhemtas genom åhörande af offentliga föredrag i hvad man kallar de politiska vetenskaperna, och man beslöt att genom frivilliga bidrag söka anskaffa medel till bildande af en institution för detta ändamål. Hvad betydelse en dylik institution kan ega, derför behöfva vi endast framdraga exemplet af Collège de France. Emellertid, då detta beslut blifvit tagit och med värma omfattadt, börjades insamlingen af medel, för att kunna realisera planen. Insamlingen fortgår ännu, och om

den i detta ögonblick icke stigit till större summa än 50,000 R:dr, så är detta en följd af ogynnsamma pekuniära omständigheter, ty det stora antalet subskribenter ådagalägger tillräckligt, att den goda viljan icke saknas. Om nu det afslag, som Stats-Utskottet tillstyrkt på Kongl. Maj:ts Proposition i detta hänseende, vinner Kammarens bifall, så kommer denna Representation att i sin början förneka hufvudstaden det bildningsmedel, som den sista Representationen lemnat i arf, och som hufvudstaden ansett så viktigt, att den icke trott sig kunna på värdigare sätt fira denna för vårt land vigtiga tilldragelse än genom att insamla medel till betryggande af denna institution.

Jag hörde, att chefen för Ecklesiastik-departementet begärt ordet, och då han utan tvifvel kan vida bättre än jag ådagalägga vigten af denna fråga, vill jag blott fästa uppmärksamhet på, att, sedan den nya Representationen borttagit all ståndsskilnad, vi böra anse för en pligt att bidraga dertill, att alla kunna få så mycken politisk bildning som möjligt, och då man sökt att inrätta en institution för detta ändamål, så bör åtminstone Representationen dertill så mycket bidraga, att den låter oss behålla det anslag, vi till detta ändamål redan fått. Jag hoppas, att det icke skall dröja länge, förrän Stockholms samhälle har sammanskjutit tillräckliga medel, för att betrygga denna institutions framtid.

Jag har hört af åtskilliga Stats-Utskottets medlemmar, att Utskottet icke hade haft något emot sjelfva saken, och att, om Kongl. Maj:t icke föreslagit en sådan akademi, utan endast begärt ett fortfarande anslag af 10,000 R:dr, så skulle det blifvit beviljadt; men man ansåg frågan om en akademi vara för litet känd och pröfvad, och därför stadnade man vid ett afslag. Herr Wallenberg har ock derföre i sin reservation föreslagit: »att ett belopp af 10,000 R:dr måtte äfven för år 1868 uppföras på *extra stat*, för att, under hittills gällande förbehåll att Stockholms stad bekostar ändamålsenlig lokal samt dess belysning, användas till föranstaltande i hufvudstaden af vetenskapliga föredrag, företrädesvis i ämnen, som tillhöra statsvetenskaperna och häfdeforskningen.»

Jag har hört någon hysa tvifvel, om det vore formenligt, att, sedan Kongl. Maj:ts Proposition om anslag till en akademi blifvit afslagen, i stället föreslå anslag till föreläsningar. Under de förra riksdagar jag varit ledamot af Stats-Utskottet, har jag funnit, att Utskottet vid flera tillfällen afslagit hvad Kongl. Maj:t begärt, och föreslagit något annat i samma riktning, och att Stats-Utskottet vid förra riksdagen var af denna åsigt, ber jag att få ådagalägga genom ett exempel. Kongl. Maj:t hade då föreslagit, att Rikets Ständer skulle anslå 1,000 R:dr till en kanslist i Öfverståthållare-embetet. Representationen ville icke bevilja lön åt en kanslist, men ställde den äskade summan till Öfverståthållarens disposition, att dermed bestrida göromålen. På samma sätt synes mig, att, om Riksdagen icke vill anslå medel till en akademi, den dock är oförhindrad att gifva anslag till offentliga föreläsningar. På grund häraf anhåller jag om afslag på Utskottets Utlåtande och bifall till Herr Wallenbergs reservation.

Herr Statsrådet Carlsson: Det, som är nytt och icke känt, är ofta utsatt för missödet att icke kunna bana sig väg. Fastän detta är så vanligt, måste man dock beklaga, att det väckta förslaget att bilda

en anstalt för höjande af den politiska bildningen inom vårt land icke vunnit Utskottets förord.

Utskottet har funnit ärendet icke nog utredt. Må det därför tillåtas mig anföra några ord, för att närmare belysa det. Bearbetningen af de mångfaldiga kunskapsalster, i hvilka det menliga vetandet förgrenar sig, försiggår dels genom den enskilde tänkarens oförtrutna mödor och dels genom den vaxelverkan emellan stridiga meningar, genom det samarbete af olika riktningars målsmän, som beröringen mellan dem på ett eller annat sätt medför. Vetenskapliga samfund eller akademier hafva också i alla tider bildats och burit frukt. Man har sagt, att deras tid är förbi, att de äro en föråldrad institution. Detta motsäges af de bevis, man dagligen ser på en ständigt fortfarande lifskraft och som visa, att denna idé hvilat på en grund, som icke kan rubbas. Dessa inrättningar bilda hvar för sig en sammanhållande enhet, ett centrum, hvori likartade sträfvan förenas. Det utmärkande draget hos dem är, att de handlägga vetenskapens förnämsta resultat, det nya, som hvar och en forskare funnit. De äro vidare beräknade att leda de yngre vetenskapsidkare och befrämja deras utveckling. Vi hafva i vårt land icke få sådana inrättningar; Vetenskaps-akademien, Svenska akademien, Vitterhets- Historie- och Antiquitets-akademien, Krigsvetenskaps-akademien. Det synes mig dock, som en lucka finnes, enär de vetenskaps-grenar, som beröra oss närmast, de, som innehålla grundsatserna för ett lands välförstånd och kännedomen om fäderneslandet i historiskt och statistiskt hänseende, ännu sakna en sådan föreningspunkt, och jag hyser den tro, att de, som verka i dessa vetenskaps-grenar, icke kunna åstadkomma detsamma, skiljde hvar och en för sig, som i samband med hvarandra. Utskottet säger, att denna akademi icke skulle lemna några garantier för utvecklande af den lifaktiga verksamhet, utan hvilken en dylik institution icke är af något värde. Om vi icke godkänna de exempel, vi hafva från vårt eget land, så låtom oss kasta våra ögon på förhållandet i utlandet, der sådana akademier finnas. Vi skola då finna, att dylika institutioner utslocknat med den politiska friheten, men åter fått lif, när denna återkommit. Så är förhållandet med Franska akademien för politiska, moraliska vetenskaper, hvilken, sedan den varit förqväfd en tid, återupplifvades 1833, och sedan utvecklade en verksamhet, som är bekant i hela den kända världen. Man läser med intresse de föredrag, som der hållas, och de yngre krafter, som der blifvit utvecklade, äro ej ringa. I Belgiska akademien finner man en afdelning för de moraliskt politiska vetenskaperna. Likaså i Preussen. Den Österrikiska akademien är af 1848, och utvecklar stor verksamhet. Den Italienska är den yngsta. Den aftynade, då Italien var under främmande väld, men upplifvades 1863. Med dessa exempel för ögonen har man svårt att påstå, att icke sjelfva institutionen inom sig har en borgen för en fruktbringande verksamhet. Det har förekommit mig, att man skulle kunna trycka en mera praktisk prägel på denna institution, genom att dermed förena behandlingen af dithörande ämnen i offentliga föredrag. Detta är icke heller något nytt. Då man således skulle kunna bereda åt den inhemska själsodlingen på ett fält, der den bäst behöfver utbildas, en stor fördel, utan någon ny uppoffring för Staten, så syntes det mig hafva skäl för sig, att till denna Representation, då den första gången sammanträder, fram-

ställa ett sådant förslag. Ty för ändamålet fordras blott samma summa, som förut varit anslagen till de vetenskapliga föredragen i Stockholm. Man har mot de enskilda dragen i inrättningens plan gjort åtskilliga invändningar och bland andra den, att en för liten del af den begärda summan vore anslagen till sjelfva föredragen. Men detta kan lätt förändras, det kan för sekreteraren, som bör vara en man af studier, göras till en skyldighet, att, om så erfordras, hålla föreläsningar, och jag tror, att i förening med en krets af bildade män i dessa vetenskaper skulle det blifva lättare för de ifrågavarande föredragen att uppfylla sitt ändamål. Ur denna synpunkt har förslaget blifvit framställt, och jag tror, att det skulle visa sig gagneligt, om det antoges. Men skulle, på grund af de skäl Utskottet anfört eller på andra, detta förslag icke anses antagligt, så anser jag, att det vore bättre att antaga det af reservanten framställda förslag, än att uraktlåta all åtgärd i detta hänseende.

Friherre Nordenfalk: Då, sedan jag begärde ordet, de två sista talarne så fullständigt framhållit vigten af denna fråga, anser jag det ej tjena något till att upprepa hvad som redan är sagdt, och vill blott gifva tillkänna, att, som jag icke anser formen af akademi hafva särdeles stora sympatier för sig, så inskränker jag mig till att yrka bifall till reservantens förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Det förslag, som innefattas i Kongl. Maj:ts Proposition, är utan tvifvel en allvarsam sak och en fråga, som väl förtjenar att behjertas; men innan jag deröfver fattar mitt beslut, skulle jag gerna vilja höra de skäl, som föranledt Utskottet att tillstyrka afslag å förslaget.

Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af min granne till venster. Han trodde, att ett anslag af 10,000 R:dr för ifrågavarande ändamål skulle vara af särdeles gagn för höjande af den politiska bildningen. Jag erkänner gerna behovet häraf; men är icke säker, att detta ändamål härigenom vinnes. Det är möjligt, att föreläsningar öfver somnabulism och blodscirkulation haft något inflytande på den politiska verksamheten i hufvudstaden under sistlidne år, och kan han derom öfvertyga mig, och vill vid nästa riksdag väcka en motion i förevarande syftning, så skall jag med min röst understödja den; men för närvarande anser jag mig förhindrad, emedan den institution, för hvilken Kongl. Maj:t begärt anslag, är något helt annat än hvad som åsyftas med det i Herr Wallenbergs reservation framställda förslaget, öfver hvilket jag således icke anser oss ega grundlagsenlig rätt att för närvarande besluta.

Friherre von Schwerin: Jag har med stort intresse hört diskussionen om inrättandet af en akademi i Stockholm; men kan icke blifva öfvertygad om skälen, hvarför studier i häfderna med större fördel bedrifvas i hufvudstaden än i småstäder. Det har blifvit ett rop, att i hufvudstaden skall man hafva akademier, der skall man hafva universitetet. Jag kan icke finna, hvarför undervisningen i hufvudstaden skulle vara bättre än på andra ställen, och de många frestelserna i en stor stad kunna ej annat än hafva ett mindre fördelaktigt inflytande

på ynglingarnes moralitet. Exemplet af Collège de France är aldeles enstaka, och ger ingen säkerhet, att ett universitet eller dylik inrättning skulle lyckas i Stockholm. Universitetet i London är föga ansedt och äfven det i Berlin har, oaktadt allt hvad man gjort för detsamma, ej lyckats intaga något framstående rum. Jag tror derföre, att det kan vara skäl att låta denna sak anstå, tilldess frågan blir bättre utredd, och fastän man säger, att krafterna icke böra splittras, så tror jag, att förhållandena med de högre läroverken äro fördelaktigare och bättre nu, än om de skulle sammanföras på ett ställe. Jag förordar bifall till Utskottets förslag.

Friherre Bildt: Jag vill blott besvara en anmärkning af Grefve Hamilton. Herr Grefven tycktes anse omöjligt, att, om Representationen bifaller detta förslag, det skulle kunna hafva något inflytande på hufvudstadens politiska bildning, och synes snarare velat antyda, att dessa föreläsningar skulle hafva bidragit till afgörandet af en stor och vigtig fråga, för hvars lösning den nuvarande Representationen har sin tillvaro att tacka — i synnerhet skulle föreläsningarne i somnambulismen härvid spelat en roll.

Jag ber att få nämna, att, ehuru, då föreläsningarne höllos i hufvudstaden, icke gerna någon vetenskap kunde uteslutas, man dock så mycket som möjligt sökte gifva företräde åt de politiska vetenskaperna; men svårigheten att i dessa ämnen få skicklige föreläsare var så stor, att åt dem ej kunde anslås så många timmar, som man önskat. Att dessa föredrag icke voro sådana, att de behöfva förlöjligas, vill jag bevisa genom uppläsande af denna handling, hvilken är den till Kongl. Maj:t ingifna rapporten om föreläsningsämnena.

(Talaren uppläste härpå rapporten.)

Skulle nu det begärda anslaget blifva af Representationen beviljad, så kommer att för blifvande föreläsningar stadgas, att de politiska vetenskaperna der företrädesvis uppmärksammas. Man må tycka om dessa föreläsningar eller icke, så tycker jag dock, att det skulle visa alltför mycken afvoghet mot bildningen i hufvudstaden, som har så mycket inflytande på hela landets bildning, att afslå det begärda anslaget.

Jag för min del anser det vara en pligt att bidraga dertill, att den politiska bildningen kommer så många som möjligt till del, och jag säger rent ut, att jag icke skulle anse Representationen värdigt att borttaga de medel, som äro gifna för att bibringa denna bildning. Ja, jag skulle anse det lika ovärdigt, som, om man skulle neka Svenska folket vapen att värna sin sjelfständighet.

Friherre af Ugglas: Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af min granne, att det i formelt hänseende skulle möta hinder att framställa proposition på reservantens förslag. Om vi granska den Kongl. Propositionens och reservationens innehåll, så finna vi ingen annan skilnad än namnet på institutionen, samt att den ene äskar anslagets uppförande på ordinarie, och den andra på extra stat. Således bör icke något formelt hinder möta, och detta så mycket mindre, som då vid 1863 års riksdag frågan väcktes, var det liksom nu under

formen af akademi; men Rikets Ständer svarade med att anslå 10,000 R:dr till offentliga föreläsningar. Jag hemställer derföre, om det icke vore skäl att bifalla anslaget. Detta slags föreläsningar hafva funnits här sedan år 1864. Frågan är, om de varit till nytta eller skada. Jag för min del tror till nytta, och det skulle vara besynnerligt att just nu afklippa möjligheten att fortsätta dessa. På dessa skäl anhåller jag om bifall till reservantens förslag.

Herr Wærn: Stats-Utskottet har förklarar, att det fullt erkänner den föreslagna institutionens vackra syftemål, men att det ej funnit saken tillräckligt utredd. Jag delar i allo dessa åsichter. Kunde här åstadkommas en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen, der, i likhet med hvad nu eger rum inom vår Vetenskaps-akademi, de spridda krafterna samlades, månadliga föredrag höllos, redogörelser lemnades för allt som passerat inom vetenskapens verld, med ett ord, om här kunde åstadkommas något motsvarande Academie des sciences morales et politiques, så skulle jag anse detta vara särdeles önskvärdt. De föredrag, som höllos vid en dylik fast institution, måste nödvändigt blifva mera systematiska och således äfven mera gagnande, än de nuvarande offentliga föreläsningarne i Stockholm, hvilka — utan att jag på något sätt vill i öfrigt uttala klander mot dem — lida af ett fel, brist på system, en helt naturlig följd af deras fullkomliga frivillighet. Men, mot att nu bevilja anslag till en sådan institution, möta dock åtskilliga betänkligheter. *Dels* tviflar jag nemligen, huruvida vi ega tillräckliga krafter att upprätthålla en dylik akademi. För denna åsigt hemtar jag ett stöd af min egen erfarenhet inom Vetenskaps-akademien. De naturvetenskapliga afdelningarne inom denna akademi visa en stor lifaktighet, under det att inom den ekonomiska afdelningen högst få föredrag hållas. Möjligen skulle förhållandet blifva enahanda inom en akademi för statsvetenskaperna; dels fordras i dessa vetenskaper större förberedande arbeten för att gifva form åt framställningen, än inom naturvetenskaperna, der sjelfva upptäckten är hufvudsak, dels kunna de ej vara stadda i ett sådant snabbt framåtskridande, dels sakna de ock de samlingar, hvilka inom naturvetenskaperna lemna så rikt stoff för föredrag. Den nya akademien skulle sålunda möjligen få svårt att hålla vid magt det lif, som nödvändigt fordras för att en dylik institution skall göra nytta. *Dels*, och detta är det viktigaste skälet för att icke bevilja anslaget, finner jag frågan ej vara tillräckligt utredd. Jemför man t. ex. den grundliga utredning, som frågan om ombildning af krigshögskolan erhållit, med de få antydningar, som förekomma i Kongl. Maj:ts Proposition, angående den nya akademien, så finner man lätt denna brist. En likartad utredning skulle just i denna fråga hafva varit särdeles behöfzig. I det statsråds-protokoll, som åtföljer den Kongl. Propositionen, hänvisas till Vetenskaps-akademien, Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-akademien, samt Svenska akademien, såsom förebilder för den nya akademien, men då nu dessa tre akademier hafva skiljaktiga arbetssätt, så hemställer jag, hvilken af dem skall blifva mönster för den nya. Inom Vetenskaps-akademien hållas månadliga föredrag, samt finnas intendenten, hvilka vidmagthålla och öka de storartade samlingarne. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-akademien

eger arbetande och korresponderande ledamöter, samt har sig uppdragen uppsigten öfver minnesmärken och antiqviteter, såsom ett bestämdt arbete. Hvad åter den Svenska akademien angår, så håller den visserligen å de årliga högtidsdagarne tal, hvilka det är ett nöje att höra, likasom den utgifver handlingar, hvilka det är ett nöje att läsa, men i afseende å det egentliga arbetet inom akademien, vet ej allmänheten mera, än att der efter sägen nedlägges ett ofantligt arbete å en ordbok, så ofantligt, att den närvarande generationen ej eger någon förhoppning, att få se denna ordbok färdig (att döma efter en för några år sedan utgifven broschyr, lär väl denna lycka neppeligen beskåras ens våra barn). Skulle arbetet organiseras på samma sätt inom den nya akademien, vill jag ej lemna något bidrag till densamma, ty den generation, som bestrider kostnaderna, bör äfven få se frukterna af arbetet. För öfrigt befarar jag, att det arbetssätt, som vanligen anses tillhöra akademierna, numera är antiqveradt; man ser, att nutiden ej fäster samma värde vid akademiska belöningar, som forntiden gjorde, att prisfrågorna länge få stå obesvarade och att det går vida hastigare, att genom utgifna skrifter förvärfva sig ett namn inom litteraturen, än genom något akademiskt pris. En annan betänklighet är ock den, att i en sådan akademi, som den här föreslagna, hufvudforskningen möjligen skulle urarta till hållande af äreminnen. Jag ogillar visserligen icke dylika alster, men jag tror, att i rent historiskt hänseende deras nytta är ganska tvifvelaktig; författaren framhåller vanligen förtjensterna hos äreminnets föremål i så hjerta färger, att andra historiska tilldragelser derigenom ställas i en dager, som ej är den rätta. Alla dessa omständigheter göra för mig önskvärdt, att man först framlägger en plan för den blifvande akademien, och befinnes denna god, skall den erhålla mitt varma undersöd.

Hvad åter det i Herr Wallenbergs reservation framställda förslag vidkommer, så öfverlemnar jag helt och hållet till Kammaren att afgöra, huruvida detsamma kan upptagas eller icke. I Kongl. Maj:ts Proposition finnes ej något sådant förslag, och ej heller har någon motion i ämnet blifvit väckt, hvadan Utskottet ej ansett sig kunna ingå i pröfning af frågan.

Grefve Hamilton: Jag ber blott att med några få ord få rätta ett oförklarligt missförstånd. Det är väl bekant, och jag har ingen anledning att dölja, det jag med bekymmer såg den förändring, som skedde i vår Representation, men saken är för allvarlig, att jag skulle hafva kunnat göra dermed sammanhängande omständigheter till föremål för något skämt, såsom min granne till venster antydt. Jag har så mycket mindre kunnat afse de förhållanden, som sammanhänge med representationsfrågans afgörande, som jag har talat om den politiska verksamheten inom hufvudstadens befolkning under sistlidne år, och representationsfrågans afgörande inföll redan år 1865. Den värde talaren har häntydt på de yttre oordningar, som då föreföllo, men jag har icke haft någon anledning att yttra mig derom, ty det enda tillfälle under nämnda tid, då min ro blef störd, var när tvänne polisbetjenter af den detektiva afdelningen en afton inträdde i mitt rum för att taga mig i sitt skydd.

Hvad det formela af frågan beträffar, är det möjligt, att jag miss-tagit mig. Jag tror, att, då hufvudfrågan här är inrättandet af en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen, frågan om hållande af föreläsningar i dessa och andra ämnen är något helt annat, men jag hyser för Herr Grefven och Talmannen det fulla förtroende, att, om han framställer proposition på yrkandet om anslag för sist-nämnda ändamål, jag icke har något att deremot erinra.

Friherre Bildt: Jag begärde ordet för att med anledning af ett yttrande, som Herr Grefven och Talmannen till mig enskildt haft, anhålla om den förändring af ordalagen i det yrkande Herr Wallenberg framställt i sin reservation, att ordet »företrädesvis» uteslutes. Herr Talmannen har nemligen förklarat, att han vid sådant förhållande icke hyste några betänkligheter att framställa proposition på bifall till Herr Wallenbergs förslag. Då en sådan förändring icke har någon betydelse i själfva saken, men frågan derigenom blir strängt formelt riktig, con-cederar jag gerna dertill, och anhåller nu, att Herr Talmannen beha-gade framställa proposition på bifall till Herr Wallenbergs förslag med uteslutande af ordet »företrädesvis».

Medan jag har ordet, anhåller jag att få yttra några ord till svar på hvad Herr Grefve Hamilton sednast yttrat. Han har förklarat, att han med den politiska verksamheten i hufvudstaden endast afsedt hvad som skett under förra året. Jag har således origtigt hört hvad Herr Grefven yttrat, eller missförstått hans ord. Jag skulle hafva önskat, att Herr Grefven anmält för vederbörlig polisstyrelse, att några af polisens tjänstemän inträngt i Herr Grefvens bostad och sålunda gjort sig skyldige till ett brott mot den granlagenhet, de böra visa hvarje innevänare i hufvudstaden, på det att det hade kunnat blifvit upplyst, hvilka de felaktige varit; — ty att de handlat utan ordres, derom eger jag visshet — heldre än att nu i denna sak inblanda en sådan historia. Emellertid skall jag kunna föranstalta om, att en undersökning om det uppgifna förhållandet kommer att ega rum.

Grefve Hamilton: Det skulle göra mig ledsen, om mitt förra yttrande kastat någon skugga på en oskyldig. Jag känner icke, om polisbetjenterne besökte mig med eller utan ordres, men deras beteende gaf mig icke anledning till något missnöje. Sedan man väckt mig och underrättat mig, att tvänne polisbetjenter önskade att få tala vid mig, lät jag tillsäga dem att stiga in. Efter det, att de framfört sitt ärende och blifvit förvissade om, att jag ingalunda var orolig, utan egde god sömn, skiljdes vi åt såsom de bästa vänner.

Grefve Wachtmeister, Hans: Det är endast med anledning af Friherre Bildts sednaste yttrande, som jag begärt ordet. För min del vill jag gerna bevilja 10,000 R:dr för föreläsningars hållande i hufvudstaden, men då, för formens skull, Herr Wallenbergs förslag icke kan bifallas under annat vilkor än, att dessa 10,000 R:dr skulle användas till föreläsningar endast i de båda ifrågavarande vetenskaps-grenarne, eller statsvetenskaperna och häfdeforskningen, tror jag, att ett så stort anslag dertill icke skulle kunna användas. Jag anser, att

den vetgiriga allmänheten skulle vara mera betjenad med ett anslag, hvilket, såsom förut varit fallet, finge användas till föreläsningar äfven inom andra kunskapsgränar, och på det att en sådan framställning framdeles måtte göras, anhåller jag nu om bifall till Utskottets hemställan.

Friherre af Ugglas: Jag vill med anledning af den siste värde talarens anmärkning fästa uppmärksamheten derpå, att de vetenskaper, hvilka skulle blifva föremål för föreläsningar, eller statsvetenskaperna och häfdeforskningen, omfatta så ofantligt många särskilda vetenskapsgränar, att jag icke kan föreställa mig, att man bör afslå anslaget derföre, att föreläsningarne skulle blifva inskränkta till dessa vetenskaper.

Friherre Sprengtporten: Jag vill endast tillkännagifva, att jag instämmer med Grefve Wachtmeister.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt, och dels af Friherre Bildt, att Kammararen, med afslag å Utskottets hemställan, skulle för sin del besluta, »att ett belopp af 10,000 R:dr må äfven för år 1868 uppföras på extra stat, för att, under hittills gällande förbehåll att Stockholms stad bekostar ändamålsenlig lokal samt dess belysning, användas till föranstaltande i hufvudstaden af vetenskapliga föredrag i ämnen, som tillhöra statsvetenskaperna och häfdeforskningen».

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Stats-Utskottets hemställan, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af Friherre Bildts ofvanberörda förslag, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan propositionen på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med talrika ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering begärts, uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 16:de punkten af Utlåtandet N:o 40, röstar

Ja:

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammararen denna hemställan och antager det förslag, Herr Wallenberg i sin vid punkten fogade reservation framställt, dock med uteslutande af ordet *företrädesvis.*»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 35.

Grefve af Ugglas: Åberopande de skäl, som blifvit utvecklade af Friherrarne Bildt och af Ugglas, anhåller jag att få nedlägga min reservation mot Kammarens nu fattade beslut.

Friherre Tersmeden: Jag får anmäla min reservation mot Kammarrens beslut i denna fråga, och beklagar, att Kammarren derigenom visat så litet intresse för kunskapers spridande bland Stockholms befolkning.

Herr Odelberg: Af de skäl, Friherre af Ugglas anført, får äfven jag reservera mig mot det nu fattade beslutet.

Friherre Nordenfalk: Jag får anhålla, att min reservation måtte blifva antecknad i protokollet.

Herr Schartau: Jag får reservera mig mot Kammarrens beslut i denna viktiga fråga.

Herr Bennich: Äfven jag anhåller, att min reservation måtte antecknas i protokollet.

17:de—20:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

21:sta punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Efter min uppfattning hafva vi trenne ganska viktiga anledningar att särdeles fästa oss vid undervisningen i gymnastik. Först och främst emedan vi såsom gymnastikens fader hafva äran att erkänna en Svensk, den Europeiskt ryktbare Ling, hvilkens system allt mera och mera vunnit utbredning och erkännande i Europa; vidare emedan vi i närvarande stund vänta på, att folkets krafter skola utvecklas till ett mäktigt försvar, hvarför gymnastiken måste väsendtligen ligga till grund, samt slutligen på det att icke ansträngningen i skolorna måtte lända ynglingarne till men, utan deras fysiska krafter utvecklas i samma mån som deras kunskaper. Jag skulle därför hafva önskat, att, Herr Hiertas motion redan vid innevarande riksdag kunnat bifallas. Det är samt, att Direktionen vid Gymnastiska Centralinstitutet har sig uppdraget inseendet öfver gymnastiska undervisningen vid Rikets elementarläroverk och folkskolor, men det ligger i sakens natur, att, då lärarne vid Gymnastiska Centralinstitutet äro sysselsatte vid institutet under den tid skolorna äro i verksamhet, en sådan inspektion endast ofullständigt kan af institutet utöfvas. Då man för undervisningen i elementarläroverken och folkskolorna i öfriga delar ansett nödvändigt att anställa inspektörer, torde det vara icke mindre nödvändigt att i afseende å undervisningen i gymnastik anställa sådane. Jag tror, att inrättandet af en sådan inspektion, som den motionären föreslagit, skulle åtminstone under första åren vara af ganska väsendtlig vikt. Ehuru jag tviflar på möjligheten

att redan vid denna riksdag ernå syftemålet, skulle jag dock icke anse det vara rätt, om Riksdagen genom ett rent afslag visade likgiltighet för denna viktiga fråga. Utskottet har visserligen haft ett ganska giltigt skäl för sin hemställan i den omständigheten, att Kongl. Maj:t redan pröfvat frågan, utan att afgifva förslag derom till Riksdagen, men, då jag betraktar ämnets vikt, skulle jag misstaga mig, om jag antog, att detta Kongl. Maj:ts förfarande vittnar om något annat än den sparsamhet, som vid denna riksdag varit nödvändig. Jag skulle emellertid önska, att Utskottet måtte företaga frågan till förnyad pröfning och, såvida anslag icke kan beviljas, föreslå en skrivelse, som ådagalägger, att, derest Kongl. Maj:t vid nästa riksdag framställer en Proposition i ämnet. Riksdagen är benägen att för ändamålet göra en uppoffring.

Jag anhåller på dessa skäl om återremiss af punkten.

Herr Berlin: I Kongl. Stadgan för Gymnastiska Centralinstitutet den 8 Januari 1864 föreskrifves, att Institutets direktion skall »ega öfverinseende öfver gymnastikundervisningen vid Rikets elementarläroverk och folkskolor»; samt att »för utöfningen af detta inseende, direktionen eger, genom dertill lämplige personer, låta inspektera gymnastikinrättningarna, med åliggande för de inspekterande att, efter verkställt uppdrag, derom till direktionen afgifva berättelse».

Motionären har uti sin motion anført de skäl, som föranledt direktionen att den 3 Juni förlidet år hos Kongl. Maj:t anhålla om nådig Proposition rörande en gymnastikinspektörs anställande, och dessa skäl hafva erhållit en förökad vikt, sedan Kongl. Maj:t ej mindre den 19 Juni 1866 utfärdat reglemente till ledning för undervisningen i gymnastik och militärofningar vid Rikets allmänna elementarläroverk, än ock anbefallt dylika öfningar i folkskolelärare-seminarierna, för att sålunda mera allmänt sprida dem öfver till folkskolan. Jag kan icke med Utskottet antaga, att den kontroll öfver gymnastikundervisningen, som redan förefinnes, är åtminstone för närvarande för ändamålet tillfyllestgörande, och att af denna orsak Kongl. Maj:t ansett sig icke kunna biträda Direktionens ofvannämnda förslag; jag är för min del öfvertygad, att sådant skett endast med hänsyn till den sparsamhet i begärda anslag, som den närvarande tiden synes påkalla.

En god del af lärarne i gymnastik vid elementarläroverken äro visserligen vederbörligen examinerade, men många äro det icke, och härpå beror väsendtligen den enhet i undervisningsmethod och öfningsarnes behöriga succession samt den undervisningsskicklighet, som ovilkorligen borde öfverallt förefinnas. På lokalernas rymlighet och inredning, lärotimmarnes ändamålsenliga fördelning samt i synnerhet på lärarnes lämpor och intresse för saken beror väsendtligen, huruvida lärjungarne skola med nöje och lust deltaga i dessa öfningar, eller anse dem såsom en tunga utöfver lexorna, hvilken de betrakta med olust, ja på sina ställen med afsky. Redan häraf synes mig följa, att en inspektion är icke allenast nyttig utan äfven nödig; men ännu nödigare blir den i samma mån, vi på undervisningen i gymnastik och vapenöfningar såväl vid elementarläroverken som i folkskolorna vilja grunda en god del af landets försvar.

Då motionären endast föreslagit ett lämpligt anslag till arvode för ifrågavarande inspektörsbefattning, utan att angifva beloppet, anser jag mig nu icke kunna yrka på bifall till hans motion, men anhåller om återremiss till Utskottet. Dervid tillåter jag mig foga dels den anmärkning, att det begärda anslaget bör bestämmas för *en vid Gymnastiska Centralinstitutet anställd inspektör öfver den gymnastiska undervisningen i Riket*, dels den upplysning, att de vid Institutet anställda öfverlärare, med hvilka en sådan inspektör måste anses vara närmast jämförlig, åtnjuta en lön af 4,000 R:dr.

Herr Statsrådet Carlson: Då man såsom skäl mot bifall till Herr Hiertas motion åberopat den omständighet, att Kongl. Maj:t icke äskat något anslag till den ifrågavarande befattningen, så får jag upplysa, att enda orsaken hertill varit de knappa tillgångarne, hvilka ock vållat att i allmänhet å denna Hufvudtitel endast ytterst få nya anslag begärts. Skulle emellertid Riksdagen, sedan betydliga nedsättningar egt rum å de föregående Hufvudtitlarne, finna, att tillgångarne medgifva en så beskaffad utgift, som den ifrågavarande, så förtjenar saken allt behjertande. Det har redan blifvit upplyst, att inspektionen, sådan den för närvarande är ordnad, icke kan blifva annat än ofullständig. Skall den uppfylla sitt ändamål, så måste den tillse, ej blott verkställandet af öfningarne, utan äfven den anda, i hvilken de bedrifvas, så att de ej alltför utslutande bindas vid reglementerade rörelser, utan utbilda fri rörlighet och rask verksamhet, med ett ord sträfva att återgå till hvad de gamle förstodo med gymnastik. Dessutom måste inspektionen äfven afse beskaffenheten af de lokaler, i hvilka öfningarne hållas, etc.; och i allt detta söka bringa enhet och sammanhang. Saken förtjenar således väl att vinna allt afseende.

Grefve af Ugglas: Äfven om Kammaren skulle besluta en återremiss, så kan, enligt min öfvertygelse, Stats-Utskottet omöjligen komma till något annat resultat, än dess nu afgifna hemställan innehåller. Jag frågar, om det är tänkbart, att någon nytta skulle uppstå deraf, att en enda öfverinspektör tillsattes för hela Riket, för ej blott alla elementarläroverken, utan äfven de 3,000 folkskolorna. Gerna medger jag, att gymnastik-inspektionen bör ordnas på fullständigare sätt, än hittills egt rum, men innan beslut i sådan riktning kan fattas, bör väl framläggas förslag, som utvisar kostnaderna etc. I det alldeles outhärliga skicket, hvori frågan för närvarande befinner sig, har Utskottet ej kunnat annat än afstyrka bifall till motionen, och hoppas jag, att Kammaren måtte godkänna Utskottets åsigt.

Herr Berlin: Den siste värde talaren har ifrågasatt, huruvida en inspektör skulle kunna med någon nytta utöfva sin befattning, huruvida det skulle kunna vara möjligt för honom att kontrollera den gymnastiska undervisningen vid alla våra elementarläroverk och folkskolor. Den första frågan läser väl vara, huruvida en sådan person är behöflig. I detta afseende anhåller jag att få upplysa, att gymnastik-undervisningen vid våra läroverk bedrifves på mycket olika sätt; vid många med lämpa
och

och förstånd men vid många utan omsorg och i osunda och trånga lokaler, så att ynglingarnes helsa skadas samt gymnastiktimmarna, i stället för att utgöra en rekreation för dem, blir föremål för deras ovilja och afsky. Vid många läroverk finnas gymnastiklärare, som aldrig genomgått någon ordentlig kurs eller aflagt något examet i gymnastik, och under sådana omständigheter tror jag det vara väl, om det finnes en inspektör, som kan utöfva kontroll öfver dem.

Jag fortsätter mitt yrkande om återremiss.

Friherre von Schwerin: En gammal Romare sade, att för människans trefnad och väl fordras en frisk kropp och en frisk själ. Detta kan befordras genom gymnastiken, men genom det sätt, hvarpå denna nu bedrifves, vinnes icke mycket, jag förenar mig därför med Herr Berlin och anhåller om återremiss.

Friherre Raab, Adam Christian: Sedan vi nu seglat med temligen förlig vind under de sednare dagarna, tycktes den motvind, som blåste under behandlingen af Fjerde Hufvudtiteln, åter hafva inställt sig, då en fråga, som rör militärbildningen, blifvit föremål för anslag. Det Särskilda Utskottet, som blifvit tillsatt för behandling af frågor rörande försvarsverket, har lagt synnerlig vikt derpå, att god undervisning i gymnastik skall, till befrämjande af ynglingarnes utbildning till exercis, beredas redan i skolorna. Gymnastiken är en inhemska stiftelse, öfver hvilken vi gerna kunna vara stolta, och som vi företrädesvis böra omhulda. Öfverallt i utlandet kallas gymnastiken den *Svenska* gymnastiken. Det har här blifvit anmärkt, att vi hafva 3,000 folkskolor och att en inspektör ej skulle kunna årligen besöka dem alla. Detta är visserligen sannt, men det vore väl, om en inspektör funnes, hvilken kunde, om undervisningen bedrefs på orätt sätt vid någon skola, meddela lämpliga råd och föreskrifter. Jag kan icke annat än på det varmaste instämma med de Herrar, som förordat bifall till Herr Hieras motion, men jag skulle dock helst se, att den antages med den förändring i ordalagen, som Herr Berlin föreslagit.

Grefve Mörner, Carl Göran: Att undervisning i gymnastik är af största vikt, läres väl icke kunna bestridas, men en annan fråga är, huruvida den här föreslagna åtgärden för utöfvande af kontroll öfver densamma är den ändamålsenligaste. Jag tror det icke och anser, att frågan behöfver bättre utredning, än den hittills erhållit. Efter min uppfattning är det icke nödvändigt, att man skall vara gymnast för att kunna bedöma, om en lokal, hvari gymnastikundervisning meddelas, är dertill lämplig eller icke, och icke heller för att kunna bedöma, om skicklige lärare användas för undervisningens meddelande. Mig synes om de skolinspektörer och eforer, som redan finnas tillsatte för att hafva tillsyn öfver skolorna, skulle i detta afseende kunna utöfva tillräcklig kontroll.

Grefve af Ugglas: Jag uppfattar, i likhet med de föregående talarne, till fullo nyttan af en frisk kropp samt i följd deraf äfven af

gymnastiken, och jag har sjelf under många år med nöje egnat mig deråt. För folkskolor är enligt min öfvertygelse det fria språnget lämpligast, men öfvergår man till annat slag af gymnastik och misstag dervid begås, lära väl sådana icke kunna afhjelpas genom ett kort besök af en inspektör. *En* sådan skulle efter min tanke icke kunna uträtta något, och jag kan derföre icke understödja ifrågavarande förslag. Sedan en af Statsrådets ledamöter förklarar, att endast sparsamhet föranledt Kongl. Maj:t att icke nu framlägga något förslag i ämnet, hoppas jag, att Kongl. Maj:t skall taga saken om hand och pröfva den.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till densamma, hvarvid svarades många ja jemte åtskilliga nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

22:dra — 46:te punkten.

Utskottets hemställanden bifollos, dock med det vid 31:sta punkten fästade förbehåll om iakttagande af Kammarrens i afseende å 1:sta punkten fattade beslut.

47:de punkten.

Momentet a.

Bifölles.

Momentet b.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är visserligen ganska ändamålsenligt och vackert, att Nationalmusei taflor blifva underkastade restaurering, men det är lika angeläget, att ett sådant arbete icke får verkställas utan den noggrannaste kontroll. Det finnes nemligen från andra museer flerfaldiga exempel derpå, att taflor blifvit alldeles förderfvade genom restaurering, och det vore derföre önskligt, att sådant hos oss kunde undvikas, och att med restaureringsarbetet åtminstone så ordnades, att icke musei taflor finge användas till experimentalfält för artister vid konstens inlärande. Jag vet icke, om det för det närvarande i Sverige finnes någon person, som eger erforderlig skicklighet i denna konst, och för min del anser jag det vara betänkligt, att, innan man vunnit säkerhet härom, anslå medel till ifrågavarande ändamål.

Friherre Beck-Friis: Med anledning af den siste värde talarens yttrande, får jag för honom endast påpeka Utskottets hemställan i följande moment: »c) att vid anmälan af dessa beslut Riksdagen må i under-

dånighet anhålla, att Kongl. Maj:t dels, innan vidare restaurering af oljefärgstaffor vid museum företages, eller något inköp varder genom museistyrelsens försorg verkställt, måtte i nåder meddela de närmare föreskrifter, som i afseende å nödig kontroll finnas erforderliga, dels etc.» Detta torde utgöra tillräckligt svar på Herr Grefvens anmärkning.

Herr Statsrådet Carlson: Jag vill endast förklara, att jag instämmer i Utskottets hemställan samt tror, att Herr Grefve Mörner kan vara förvissad om att nödig försigtighet skall användas vid taflornas restaurerande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och momentet bifölls.

Momentet c.

Bifölls.

48:de, 49:de och 50:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

51:sta punkten.

Herr Gyllenram: På samma gång jag hembär Stats-Utskottet min tacksamhet för den välvilja, hvarmed min motion omfattats, måste jag dock framställa en invändning mot det af Utskottet föreslagna vilkor. Ruinerna i Wisby äro belägna på hospitalets grund och tillhöra sålunda Staten, hvadan det väl bör åligga denna att underhålla dem, och ej Wisby stad. Denna stad är ingalunda rik; den vidkännes årligen amorteringen å det stora lånet för vägbrytarens uppförande, och kommunalutskylderna i densamma uppgå till $3\frac{1}{2}$ gånger bevillingens belopp. Ej heller kan staden, såsom Utskottet synes hafva antagit, påräkna någon inkomst af resande, som taga ruinerna i skärskådande, ty de resande anlända vanligen med postbåten tidigt på morgonen och återvända på aftonen till fastlandet. Ser man, huru Riksdagen förut förfarit i likartade fall, så finner man att till restaurerande af Linköpings Domkyrka, ett tempel, som stadens innevånare fortfarande begagna, årligen under loppet af omkring 10 år beviljats en summa af 15,000 R:dr, utan att staden lemnat något bidrag, att på samma sätt anslag lemnats till iståndsättande af Wadstena slott, utan att staden behöft deltaga i denna kostnad. Vid sådant förhållande torde ej vara rättvist att i afseende å Wisby göra ett undantag, helst i öfrigt detta samhälle verkligen har gjort ganska mycket för ruinernas underhåll. Så har norra delen af den vackraste kyrkoruinen, St. Carin, blifvit frigjord från omkringstående skräpiga byggnader med en kostnad för staden af omkring 20,000 R:dr; så har en annan kyrkruin, St. Olof, blifvit alldeles frigjord och till en del uppgräfd; så hafva anordningar vidtagits att skydda Wisborgs gamla slottsruin. Jag vågar sålunda anhålla, att Kammaren ville för år 1868 anvisa ett extra anslag af 750 R:dr, att, enligt Kongl. Maj:ts nådiga disposition, användas för värdande af fornlemningarne i Wisby.

Herr Landgren: I likhet med den föregående talaren kan jag icke finna det billigt att ålägga Wisby stadskommun att ansvara för halfva kostnaden för ruinernas vårdande, likasom det icke heller är rådligt att låta de dyra monumenternas bevarande bero af denna menighets bifall eller afslag. Mera skäl hade det väl varit att binda denna kostnad vid hela länet Gotland. Men här är alls icke lämpligt att bruka tvång; en frivillig subskription vore här på sin plats. Men att hopbringa en så stor summa, som årligen fordras för dessa ruiner, är väl icke så lätt inom ett så ringa område som Gotland. Man blefve utan tvifvel tvungen breda ut sitt nät öfver en vida större sträcka af fäderneslandet. Men de storartade monumenterna äro ju hela Rikets gemensamma egendom: fordrar då ej nationens pligt och ära att de af nationen gemensamt underhållas? Redan år 1810 förklarade Kongl. Maj:t i en skrifvelse, att 666 R:dr 32 sk. B:ko skulle af Statsverket utgå till dessa ruiners vård. Men ännu år 1825 hade, sällsamt nog, ingenting bekommits, och då Landshöfdinge-embetet på Gotland detta år begärde medlen i Statskontoret, så svarades, att de voro för andra ändamål använda.

År 1836 tillät Kongl. Maj:t att använda de så kallade tomtörena för några hospitalets inom staden egande tomter till besagde ruiners vård, men de hafva dock varit allt för ringa i förhållande till behofvet. I anledning häraf och då Regeringen redan för nära 60 år sedan erkänt Statens pligt att taga ruinernas vård om hand, tillstyrker jag, att staden Wisby befrias från det åliggande, som Stats-Utskottet föreslagit och att det föreslagna beloppet måtte utan vilkor utgå.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder endast yrkats bifall till Utskottets hemställan med följande förändrade lydelse: »att Riksdagen måtte för år 1868 anvisa ett extra anslag af 750 R:dr, att, enligt Kongl. Maj:ts nådiga disposition, användas för vårdande af fornlemningarne i Wisby»; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på dess antagande med ofvansagde förändrade lydelse, hvilken proposition med ja besvarades.

52:dra och 53:dje punkterna.

Utskottets hemställanden bifollos.

54:de punkten.

Friherre af Ugglas: Ehuru jag ej vill motsätta mig bifall till ifrågavarande obetydliga understöd, anhåller jag få i protokollet uttryckt min önskan, att det måtte öfverföras till Nionde Hufvudtiteln. Redan år 1854, eller för 13 år sedan, erhöll Mamsell Thersner detta anslag, med vilkor att arbetet skulle med nit och skicklighet fortsättas. Jag känner ej hvem som kontrollerar, att vilkoret uppfylles, men då emellertid konstnärinnan lär vara i stort behof af understöd, vill jag, som sagt, ej motsätta mig detsamma.

Herr Wærn; Äfven jag anser särdeles önskvärdt, att detta anslag öfverföres till Nionde Hufvudtiteln, men då så icke kan ske vid denna riksdag, hoppas jag, att Friherre af Ugglas måtte till nästa riksdag väcka motion i ämnet.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och Utskottets hemställan bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Måndagen den 1 April 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för den 30 sistlidne Mars.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets den 30 sistlidne Mars bordlagda Betänkande N:o 11, angående allmänna bevillningen.

Detta Betänkande begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, hvarjemet anmälde sig och yttrade:

Herr vice Talmannen: Jag får hemställa, att Bevillnings-Utskottets nu bordlagda Betänkande N:o 11 måtte blifva nedflyttadt till näst efter N:o 22 på föredragningslistan, eller Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 12, angående villkoren för bränvinsförsäljning.

Till detta förslag lemnade Kammaren, nppå gjord proposition, sitt bifall.

Herr vice Talmannen: Vidare får jag föreslå, att alla i slutet af föredragningslistan för detta plenum upptagna Betänkanden, hvilka blifvit bordlagda blott en gång, måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum, för att då kunna ånyo bordläggas.

Jemväl detta förslag bifölls.